

ГУЛЬПА ДІАНА

ОСНОВНІ ПИТАННЯ ВИВЧЕННЯ КУРСУ
«ІСТОРІЯ УГОРСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ. ЛІТЕРАТУРА
ПРОСВІТНИЦТВА»

*для студентів II-го курсу угорського відділення
Українсько-угорського
навчально-наукового інституту*

Ужгород–2017

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УЖГОРОДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
УКРАЇНСЬКО–УГОРСЬКИЙ
НАВЧАЛЬНО–НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ
КАФЕДРА УГОРСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ

ГУЛЬПА ДІАНА

ОСНОВНІ ПИТАННЯ ВИВЧЕННЯ КУРСУ
«ІСТОРІЯ УГОРСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ. ЛІТЕРАТУРА
ПРОСВІТНИЦТВА»

*для студентів II-го курсу угорського відділення
Українсько-угорського
навчально-наукового інституту*

Ужгород–2017

ББК Ш 5 (4 Уго)43я 73

УДК 821.09(439)' (076)

Г- 94

Видання містить короткий виклад історії угорської літератури, періоду просвітництва. У ньому розкриваються особливості суспільно-політичного, соціально-економічного розвитку цього періоду, дається характеристика культури, релігії, театру. Навчально-методичний посібник містить короткий виклад предмету, питання для практичної та самостійної роботи, питання для модульної роботи, питання на залік ітп.

Рецензенти: Чука Є.А., кандидат філологічних наук, доцент;
Дерке М.Ж., кандидат філологічних наук, доцент.

Відповідальний за випуск: Гульпа Д.В., кандидат філологічних наук, доцент.

Рекомендовано до друку Вченою радою Українсько–угорського навчально–наукового інституту. Протокол №1 від 01. березня 2017-го року та методичною комісією Українсько–угорського навчально–наукового інституту. Протокол № Звід 13. лютого 2017-го року.

Hulpa Diána

A MAGYAR IRODALOM TÖRTÉNETE.
A FELVILÁGOSODÁS KORÁNAK IRODALMA

Módszertani útmutató
a másodéves magyar szakos egyetemi hallgatók számára

Ungvár–2017

TARTALOM

Osztályozási kritériumok

A tantárgy célja és feladata

1.Téma: Az európai felvilágosodás jellemzői

1.1. A felvilágosodás társadalmi-politikai alapjai, törekvése

1.2. A felvilágosodás-korának irodalmi irányzatai

1.3. A felvilágosodás-korának szellemi irányzatai

1.4. A felvilágosodás korának társadalmi-politikai irányzatai

1.5. A felvilágosodás-korának vallási irányzata

1.6. Az európai felvilágosodás általános jellemzője, hatása a magyar felvilágosodásra

2. Téma: A magyar felvilágosodás előzményei, kezdete

2.1. A magyar felvilágosodás előzményei

2.2. A magyar felvilágosodás korszakolása

2.3. A magyar testőrség szerepe a magyar felvilágosodás-kori irodalom fejlődésére

2.4. A Martinovics-féle szervezkedés hatása a felvilágosodás-kori magyar irodalom alakulására

2.5. Kulturális élet a felvilágosodás korában

3. Téma: A magyar felvilágosodás kezdete. Bessenyei György munkássága

3.1. Bessenyei György életútja

3.2. Bessenyei György munkásságának első szakasza. Az Ágis tragédiája Bessenyei György munkásságának második szakasza. Nyelvművelő röpiratai

3.3. Bessenyei György munkásságának harmadik szakasza. Filozófiai munkái

3.4. Bessenyei György költészete

3.5. Bessenyei György alkotói köre

4. Téma: A magyar irodalom helyzete az 1770–1780-as években

4.1. A társadalom-politikai, kulturális viszonyok a korban

4.2. A fordítás irodalom

4.3. Az időmértékes verselés. Ráday Gedeon

4.4. A deákos költészet

4.5. A hagyományörző írók

5.Téma: A magyar szentimentális irodalom

5.1. A magyar szentimentális irodalom jellemzői, műfaja

5.2.Ányos Pál munkássága

5.3.Dayka Gábor alkotói pályaképe

5.4.Szentjóni Szabó László dalköltészete

5.5.Kármán József munkássága

5.6.Kármán József Fanni hagyományai c. művének ismertetése

5.7.Verseghy Ferenc munkássága

6.Téma: Batsányi János alkotói pályája

6.1. Batsányi János életútja

6.2. A franciaországi változásokra c. epigramma ismertetése

6.3.Batsányi János Kufsteini elégiái

6.4. Batsányi János pályája a fogsága után

6.5. Batsányi János lírája a 20-as években

7.Téma: Csokonai Vitéz Mihály alkotói pályaképe

7.1.Csokonai Vitéz Mihály életútja

7.2.Csokonai Vitéz Mihály költészetének sajátossága, újdonsága

7.3.Csokonai Vitéz Mihály költői programja

7.4.Csokonai Vitéz Mihály Lilla-kötete

7.5.Csokonai Vitéz Mihály Dorottya c. vígeposza

8.Téma: Csokonai költő-barátai

8.1.Fazekas Mihály munkássága

8.2.Fazekas Mihály Lúdas Matyi c. művének társadalmi-politikai vonatkozásai, üzenete

8.3. Földi János alkotói pályaképe

9.Téma: Kazinczy Ferenc alkotói pályaképe

9.1. Kazinczy Ferenc életútja

9.2. Kazinczy Ferenc nyelvi eszménye és irodalmi felfogása

9.3. Kazinczy Ferenc nyelvújítási törekvései

9.4. Kazinczy pesti triásza

10. Téma: Berzsenyi Dániel alkotói pályája

10.1. Berzsenyi Dániel életútja

10.2. Berzsenyi Dániel politikai tartalmú versei

10.3. Berzsenyi Dániel létösszegző versei

10.4. Berzsenyi Dániel vallásos költészete

11.Téma: Kisfaludy Sándor alkotói pályaképe

11.1.Kisfaludy Sándor életútja

11.2.Kisfaludy Sándor regéinek történelmi szándéka

11.3.Kisfaludy Sándor Himfy szerelmei női alakjának ihletői, forrása

11.4.Kisfaludy Sándor Himfy szerelmei c. művének szerkezeti felépítése, korabeli megítélése

12.Téma: A magyar dráma és színház helyzete a XVIII. század végén XIX. század elején. Katona József munkássága

12.1. A magyar dráma és színház helyzete a korban

12.2. A vándorszínészet szerepe a többségi társadalom művelődésében

12.3. Katona József életútja

12.4. Katona József drámai munkássága

12.5. Katona József Bánk bán c. drámájának története, előélete, utóélete

12.6. Katona József ars poeticája

Ajánlott szakirodalom a témához

Kötelező olvasmányok listája

Kérdések és feladatok gyakorlati órára

Kérdések és feladatok önálló munkához

Kérdések moduldolgozatra

Vizsgakérdések

Szakirodalom a tantárgyhoz

OSZTÁLYOZÁSI SZEMPONTOK

A hallgatók tevékenysége a gyakorlati órán megszerzett pontszámok, valamint a moduldolgozat során megszerzett pontszámok alapján van értékelve. A hallgatók osztályozása négyes pontrendszerben történik: kitűnő, jó, elégséges, elégtelen. Az értékelés során a következő szempontokat kell figyelembe venni:

Kitűnő érdemjegyre a hallgató köteles tökéletesen tájékozódni az irodalmi anyagban, ismernie kell a tanult irodalmi korszakot, a korszakban jelentkező stílusirányzatokat, társadalmi-politikai, gazdasági, kulturális viszonyokat. Kimerítő választ kell adnia a feltett elméleti kérdésekre, tájékozódnia kell a korszak szépirodalmi alkotásaiban, képesnek kell lennie elemezni, értelmezni azokat, valamint párhuzamot vonni saját korával, kihangsúlyozva a szövegben rejlő aktualitást.

Jó érdemjegyre helyes válaszokat kell adnia a feltett elméleti kérdésekre, tájékozódnia kell az irodalmi korszakban, ismernie kell a korszakot meghatározó irányzatokat. Ismernie és értelmeznie kell a korszak szépirodalmi hagyatékát. Válaszaiban megengedett némi, jelentéktelen pontatlanság.

Elégségesre minősíthető a hallgató felelete akkor, ha kevéssé és következtelenül tájékozódik az anyagban, a szépirodalmi alkotások elemzésekor, értelmezésekor hibásan értékeli, értelmezi azokat. Nem képes levetíteni a tanult korszak és olvasott szépirodalmi alkotás tanulságait saját korára, nem képes felismerni az azokban rejlő aktualitást.

Élégtelen érdemjegyre értékelhető a hallgató felelete akkor, ha ismereteiben nagy hiányosságok vannak. Felületesen vagy egyáltalán nem ismeri a tanult korszakot, annak irodalmi hagyatékát. Válaszaiban nem önálló olvasási élményeire támaszkodik, hanem rövid tartalom leírásokra. Nem képes értelmezni a szépirodalmi szöveget és aktualitását sem képes felismernie. A gyakorlati feladatokat vagy egyáltalán, vagy hiányosan teljesítette.

AZ OSZTÁLYOZÁS MÓDSZERE

A hallgatók tudásszintjét 100-as skálán mérik fel, értékelik, a következő módon: gyakorlati órán a hallgató 50 pontot gyűjthet össze, valamint moduldolgozaton is 50 pontot szerezhethet. A gyakorlati feleletek és a moduldolgozat összesített pontszáma 100.

Azok a hallgatók, akik a gyakorlati és moduldolgozat során 90–100-ig terjedő pontszámot gyűjtöttek össze, kitűnő érdemjegyet kapnak és felmentést a vizsga vagy szigorlat alól. Az ennél alacsonyabb pontszámot elérő hallgatóknak, kivételt képez az elégtelenre 0–59 pontra teljesítők esete, akiknek kötelező vizsgázni vagy/és szigorlatozni, egyéni döntés alapján megvan a lehetősége arra, hogy

javítson pontszámán, eredményén, vizsgán vagy/és szigorlaton. A bolognai rendszerben a pontozás a következő 90–100-ig A pont, kitűnő; 89–82-ig B pont, erős négyes; 81–74-ig C, gyenge négyes; 73–64-ig D, erős hármas; 63–60-ig E, gyenge hármas; 59–35-ig F, erős kettes, lehetőség van újra írni a moduldolgozatot és javítani; 34–0-ig FX, gyenge kettes, nincs lehetőség javítani a moduldolgozat eredményén.

Irodalomból írt moduldolgozat esetén a hallgató öt elméleti kérdést kap, amely kérdések mindegyike 10 pontot ér, így összesen 50 pontot lehet összegyűjteni. A gyakorlati feladatokra a hallgató szintén 50 pontot kaphat. Gyakorlati órán a hallgató szóban számol be ismereteiről vagy referátum, prezentáció formájában.

OSZTÁLYOZÁSI SKÁLA: NEMZETI ÉS ECTS

az összes tanulmányi eredményért adható pontszám	ECTS szám	a nemzeti osztályozás skálája	
		vizsga, gyakorlati, referátum osztályozására	szigorlat osztályozására
90 – 100	A	kitűnő	beszámít
82-89	B	jó	
74-81	C		
64-73	D		
60-63	E	elégéses	nem számít be, javítási lehetőséggel
35-59	FX	elégtelen, javítási lehetőséggel	
0-34	F	elégtelen, a tananyag újbóli megismétlésével	nem számít be, a tananyag újbóli megismétlésével

[<http://www.uzhnu.edu.ua/uk/infocentre/get/5330>].¹

¹ ЗАТВЕРДЖЕНО наказом ректора ДВНЗ "УжНУ" № 503/01-17 від 03.03.2015 р. Положення схвалене науково-методичною радою ДВНЗ «УжНУ», протокол №2 від 17 лютого 2015 р., і вводиться в дію з першого семестру 2015/2016 н.р. Положення розглянуто та схвалено на засіданні Вченої ради ДВНЗ «УжНУ» від 26.02.2015 року (Протокол №2)

A tantárgy célja és feladata

A tantárgy célja. *A magyar irodalom története. A felvilágosodás-kori magyar irodalom fő célja az, hogy a hallgatók megismerkedjenek a felvilágosodás-kori magyar irodalmával. A tanulmányozott korszakok társadalmi-politikai, gazdasági, kulturális viszonyaival. A korszakban jelentkező irányzatokkal, műfajokkal, alkotókkal. Megismerjék a korszak szépirodalmi hagyatékát. Elolvassák, megértsék, elemezzék a korszak legjelentősebb alkotásait, elsősorban szépirodalmi alkotásokról beszélünk. Az elméleti ismeretek közvetítésének fő célja az, hogy a hallgatók megtanulják:*

- összegyűjteni és feldolgozni a témával kapcsolatos tudományos és kritikai szakirodalmat;
- megismerni és értékelni a XVIII század elején–XIX század végén végbement társadalom-politikai, gazdasági, kulturális, irodalmi folyamatokat;
- felhasználni a megszerzett tudást a későbbiekben, a tudományos és pedagógiai tevékenységében.

A tantárgy feladata. *Az előadások befejezése után a hallgatónak:*

- tájékozódnia kell a XVIII század végi–XIX század eleji magyar irodalomban, történeti, társadalmi-politikai, gazdasági, kulturális és tudományos tekintetben is;
- fel kell dolgoznia a korszak ismert alkotásait, gondolunk itt elsősorban a szépirodalmi, történelmi, egyháztörténeti stb. írásokra;
- fel kell dolgoznia a korszakkal kapcsolatos összes ismert forrásanyagot;
- meg kell ismerkednie a korszakismert történelmi, irodalmi személyiségeivel;
- tisztában kell lennie az irodalomtörténeti korszakok felépítésével, a korszakolási szempontokkal.

A tananyag elsajátítása után a hallgatónak képesnek kell lennie:

- feldolgozni a tanult korszakkal kapcsolatos összes ismert forrásanyagot;
- elemezni és értelmezni a tanulmányozott korszakban megjelent szépirodalmi irodalmi alkotásokat;
- felismerni a tanult korszak aktualitását és párhuzamot vonni saját korával;
- a tanulmányozott szépirodalmi alkotásokban felismerni azok aktualitását és párhuzamot vonni saját korával, valóságával.

1.Téma: Az európai felvilágosodás jellemzői

1. A felvilágosodás társadalmi-politikai alapjai, törekvése
2. A felvilágosodás-korának irodalmi irányzatai
3. A felvilágosodás-korának szellemi irányzatai
4. A felvilágosodás korának társadalmi-politikai irányzatai
5. A felvilágosodás-korának vallási irányzata
6. Az európai felvilágosodás általános jellemzője, hatása a magyar felvilágosodásra

A TÉMA RÖVID LEÍRÁSA

Adott témában a felvilágosodás korának ismertetésével foglalkozunk. Szó esik a felvilágosodás társadalmi-politikai, gazdasági, szellemi, kulturális alapjairól. Figyelmet fordítunk a korszak társadalmi-politikai, vallási szellemi irányzatainak tanulmányozására: a szabadkőműves mozgalom, a deizmus, empirizmus, racionalizmus, szenzualizmus irányzatainak bemutatására. Részletesen tárgyaljuk a klasszicizmus és szentimentalizmus irányzatait, teoretikusait, alkotóit. Megvizsgáljuk a Hollandiában, Angliában, Franciaországban, Németországban végbement változásokat, és azok hatását a magyar felvilágosodás korára, alkotóira.

AJÁNLOTT IRODALOM A TÉMÁHOZ

1. Mortier, Roland. "Világosság és felvilágosodás. Egy kép és egy fogalom története a XVII. és a XVIII. században. In: R. M.: Az európai felvilágosodás fényei és árnyai. Válogatott tanulmányok. Budapest, Gondolat, 1983. 67–141.
2. Bíró Ferenc. A felvilágosodás korának magyar irodalma. Bp. 1994., vagy 1995. Bevezető fejezet. 7–22.
3. Csetri Lajos. Folytonosság és változás a felvilágosodás kori magyar irodalomban. In: Folytonosság vagy fordulat? (A felvilágosodás kutatásának időszerű kérdései). Szerk. Debreczeni Attila. Debrecen, 1996. 13–33.
4. Debreczeni Attila. "Érzékenység" és "érzékeny irodalom". It 1999. 1. sz. 12–29.
5. Jancsó Elemér: A magyar szabadkőművesség irodalmi és művelődéstörténeti szerepe a XVIII-ik században. Cluj 1936.
6. Magyarország története 1790–1849, a feudalizmusról a kapitalizmusra való átmenet korszakában. Szerk. Mérei Gyula–Spira György 1961.
7. Császár Elemér: A német költészet hatása a magyarra a XVIII. században. 1913. (ÉrtNySzéptud 22, 7.)
8. Pukánszky Béla: Herder hazánkban. I. Herder és a népies irány. 1918. (NémPhilDolg 23.)
9. Baranyai Zoltán: A francia nyelv és műveltség Magyarországon. XVIII. század. 1920.
10. Rácz Lajos: Rousseau és Magyarország. DebrSz 1927. 400–409.
11. <http://mek.oszk.hu/02200/02228/html/03/11.html>

12. <http://www.szakkonyv.hu/BB/NET/Biro/Biro.pdf>

13. enciklopedia.fazekas.hu/irodalom/Klasszicizmus-magyar.htm

14. <https://ronnizsakkonyv.hu/>

KÖTELEZŐ OLVASMÁNYOK LISTÁJA A TÉMÁHOZ

1. Voltaire szabadon választott művei
2. Fontenelle szabadon választott művei
3. Pierre Bayle szabadon választott műve
4. Rousseau szabadon választott művei
5. Diderot szabadon választott művei
6. Hobbes szabadon választott művei
7. Herder szabadon választott művei

FELADATOK ÉS TÉMÁK GYAKORLATI ÓRÁRA

A hallgatók a gyakorlati óra során beszámolnak az elolvasott irodalmi alkotásokból. Elemzik azokat, kimutatják a bennük rejlő történelmi társadalmi-politikai vonatkozásokat, a szövegek jelenkori aktualitására is kitérnek, valamint az utókor irodalmi hagyományára gyakorolt hatásáról is szólnak. A gyakorlati óra legfontosabb célja, hogy a hallgatók elolvassák a korszak szépirodalmi és történelmi stb. alkotásait és képesek legyenek azt elemezni, értelmezni és levonni azok jelenkori és mindenkori aktualitását.

1. Dolgozza fel Hermann M. János. Herder életműve és magyarországi hatása c. tanulmányát. Fogalmazza meg saját nézeteit Herder korabeli szerepét illetően [http://www.zempenimuzsa.hu/04_1/herman.htm]:
2. Dolgozza fel Hankiss János. Diderot mint realista elbeszélő c. tanulmányát, határozza meg Diderot szerepét az európai felvilágosodás gondolkodásának, szellemiségének alakításában [https://dea.lib.unideb.hu/dea/bitstream/handle/2437/105582/Hankiss_J%C3%A1nos_Diderot_mint_realista_elbesz%C3%A9l%C5%91.pdf?sequence=1&isAllowed=y]
3. Dolgozza fel Mátrai László. A szellemi tudományok c. írását, határozza meg a francia felvilágosult gondolkodók szerepét az európai felvilágosodás fejlődésére [<http://mek.oszk.hu/09100/09175/html/85.html>]

TÉMÁK ÖNÁLLÓ MUNKÁHOZ

Az önálló munkában a hallgatónak tanúbizonyságot kell tenni arról, hogy képes az anyag önálló elsajátítására, valamint az elolvasott irodalom elemzésére és értelmezésére. Képes az adott problémával kapcsolatos anyag kutatására, a témával kapcsolatos szakirodalom összegyűjtésére, feldolgozására, a kutatás tárgyával kapcsolatos önálló vélemény, gondolat, javaslat megfogalmazására.

1. Tanulmányozza a lexikon műfajának szerepét a felvilágosodás tudományos gondolkodásának terjesztésében, alakításában;
2. Tanulmányozza a deista vallásfilozófia szerepét a társadalmi szellemiség felszabadulására;
3. Tanulmányozza a realizmus irányzatának szerepét a gondolkodó, cselekvő társadalmi gondolkodás, magatartás terjesztésére;
4. Tanulmányozza a szenzualizmus és empirizmus irányzatának szerepét a felvilágosodás-kori gondolkodás alakításában;
5. Tanulmányozza a klasszicizmus és szentimentalizmus stílusirányzatának

szerepét a felvilágosodás-kori magyar irodalomban.

2. Téma: A magyar felvilágosodás előzményei, kezdete

1. A magyar felvilágosodás előzményei
2. A magyar felvilágosodás korszakolása
3. A magyar testőrség szerepe a magyar felvilágosodás-kori irodalom fejlődésére
4. A Martinovics-féle szervezkedés hatása a felvilágosodás-kori magyar irodalom alakulására
5. Kulturális élet a felvilágosodás korában

A TÉMA RÖVID LEÍRÁSA

Ebben a témában a magyar felvilágosodást előkészítő előzményekről esik szó, Bél Mátyás magyar irodalmat, történelmet, nemzetet propagáló tevékenységéről. Szó esik a magyar felvilágosodás négy korszakáról, a Mária Terézia által 1760-ban alapított magyar testőrség szerepéről a magyar felvilágosodás fejlődésében. Részletesen tárgyaljuk a Martinovics-féle szervezkedés hatását a felvilágosodás-kori magyar irodalom fejlődésére, alakulására. Megvizsgáljuk a kulturális élet jellemzőit a korban, a magyar nyelvű folyóiratok, önképzőkörök, szalonok szerepét a korabeli szellemi élet és értő közönség nevelésében.

AJÁNLOTT IRODALOM A TÉMÁHOZ

1. Dümmerth Dezső. Mária Terézia és a magyar nemesség. In: Irodalom és felvilágosodás. Tanulmányok. Szerk. Szauder József–Tarnai Andor. Bp. 1974. 367–399.
2. Benda Kálmán. A magyar nemesi mozgalom 1790-ben. In: B. K.: Emberbarát vagy hazafi? Bp. 1978.
3. Benda Kálmán. A jozefinizmus és jakobinusság kérdései a Habsburg monarchiában. In: B. K.: Emberbarát vagy hazafi? Bp. 1978.
4. Csetri Lajos. A magyar nemzettudat változatai és változásai a jozefinus évtized költészetében (A *Kalapos király* c. vershez) Magyarországtudat 1995–96. 11–25.
5. Bíró Ferenc. A nyelvkérdés. In: A felvilágosodás korának magyar irodalma. Bp. 1994., vagy 1995. 119–141.
6. Kosáry Domokos. Művelődés a XVIII. századi Magyarországon. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1996.³ (A korábbi kiadásai is megfelelnek.) Az akadémiai törekvésekre vonatkozó fejezetek: 140–144., 562–571.
7. Kókay György–Buzinkay Géza–Murányi Gábor. A magyar sajtó története. Bp. é. n. 25–56.
8. A tudományos irodalom c. fejezet. In: A magyar irodalom története 1772-től 1849-ig. Szerk. Pándi Pál. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1965. ("Spenót"), III. k. 80–87.
9. <http://mek.oszk.hu/02200/02228/html/03/11.html>
10. <http://asztivaniskola.lapunk.hu/>

11. http://epa.uz.ua/00000/00001/00199/pdf/ITK_EPA00001_1956_02_168-178.pdf
12. <http://www.polhist.hu/adattarak/koztars/index.php?fkod=11&fsz=2&fid=11>
13. <http://mek.oszk.hu/02200/02228/html/02/325.html>

KÖTELEZŐ OLVASMÁNYOK LISTÁJA A TÉMÁHOZ

1. Baróti Dezső: A felvilágosodás korának magyar irodalma újabb irodalomtörténetírásunk tükrében
2. Pölöskei Ferenc. A magyar jakobinus mozgalom
3. Illéssy János: A magyar királyi nemes testőrség felállításánál 1760-ban..

FELADATOK ÉS TÉMÁK GYAKORLATI ÓRÁHOZ

A hallgatók a gyakorlati óra során beszámolnak az elolvasott irodalmi alkotásokról. Elemzik azokat, kimutatják a bennük rejlő történelmi társadalmi-politikai vonatkozásokat, a szövegek jelenkori aktualitására is kitérnek, valamint az utókor irodalmi hagyományára gyakorolt hatásáról is szólnak. A gyakorlati óra legfontosabb célja, hogy a hallgatók elolvassák a korszak szépirodalmi és történelmi stb. alkotásait és képesek legyenek azt elemezni, értelmezni és levonni azok jelenkori és mindenkori aktualitását.

1. Ismertesse Bél Mátyás kutatói, irodalom- és nyelvtörténeti törekvéseinek a hatását a magyar felvilágosodás-kori eszmék előkészítésében;
2. Ismertesse a magyar felvilágosodás korszakait, a klasszikus és kortárs irodalomtörténeti hagyomány szerint;
3. Ismertesse az 1760-ban Mária Terézia által alapított magyar nemesi testőrség szerepét a felvilágosodás-kori magyar irodalom, szellemi élet fejlődésében;
4. Értékelje Martinovics Ignác társadalmi-politikai törekvéseinek hatását a felvilágosodás-kori magyar szellemi életre. Foglaljon állást korabeli szerepét, törekvéseit illetően. Ismertesse Martinovics személyiségének és korabeli szerepvállalásának jelenkori megítélését;
5. Ismertesse a felvilágosodás-kori irodalmi élet kései kialakulásának okait, jellemzőit;
6. Ismertesse a felvilágosodás-kori magyar sajtó, irodalmi körök, szalonok szerepét a magyar irodalmi élet kialakulásában, fejlődésében, valamint az értő, művelt, igényes közönség nevelésében.

TÉMÁK ÉS KÉRDÉSEK ÖNÁLLÓ MUNKÁHOZ

Az önálló munkában a hallgatónak tanúbizonytságot kell tenni arról, hogy képes az anyag önálló elsajátítására, valamint az elolvasott irodalom elemzésére és értelmezésére. Képes az adott problémával kapcsolatos anyag kutatására, a témával kapcsolatos szakirodalom összegyűjtésére, feldolgozására, a kutatás tárgyával kapcsolatos önálló vélemény, gondolat, javaslat megfogalmazására.

1. Tanulmányozza a XVIII. századi társadalmi-politikai, gazdasági, kulturális viszonyokat, Mária Terézia reformjainak hatását a felvilágosodás-kori magyar társadalom, közélet, szellemi élet fejlődésére;
2. Tanulmányozza a magyar barokk és rokokó irodalmának hatását a magyar felvilágosodás-kori szellemi törekvések alakulására;

3. Tanulmányozza Mária Terézia iskolareformjának hatását a magyar szellemi életre;
4. Tanulmányozza a magyar nyelvű sajtó megjelenésének hatását az olvasóközönség számának gyarapodására, valamint a magyar nyelvű irodalom iránti igény növekedésére;
5. Tanulmányozza az irodalmi szalonok, önképző körök hatását a magyar nyelvű irodalom terjesztésében, támogatásában.

3. Téma: A magyar felvilágosodás kezdete. Bessenyei György munkássága

1. Bessenyei György életútja
2. Bessenyei György munkásságának első szakasza. Az *Ágis* tragédiája Bessenyei György munkásságának második szakasza. Nyelvművelő röpiratai
3. Bessenyei György munkásságának harmadik szakasza. Filozófiai munkái
4. Bessenyei György költészete
5. Bessenyei György alkotói köre

A TÉMA RÖVID LEÍRÁSA

Adott témában Bessenyei György életével és munkásságával foglalkozunk. Munkásságának minden szakaszára kitérünk. Részletesen tárgyaljuk alkotói korszakának első szakaszát, azon belül a Hunyadi László c. tragédiáját és a 19 költeményt tartalmazó Toldalék c. gyűjtemény verseit. Elemezzük az *Ágis* tragédiája c. művét, amelynek megjelenési dátuma, 1772. a magyar felvilágosodás kezdetét jelöli. Kitérünk második alkotói korszakának tanulmányozására is. Behatóan tárgyaljuk a *Magyarság*, *Magyar néző*, *Jámbor szándék*, valamint a *Filozófus* c. műveit, a magyar nyelvről, magyar tudós társaságról, új magyar társadalmi berendezkedésről vallott nézeteit. Tanulmányozzuk munkásságának harmadik szakaszát is, filozófiai és társadalmi írásait, a *Holmi* c. esszégyűjteményét, *Tariménes utazásai* c. regényét. Kitérünk költészetének vizsgálatára is. Külön vázlatpontban tárgyaljuk Bessenyei György alkotói körének, Orczy Lőrinc, Báróczi Sándor, Barcsay Ábrahám munkásságát.

AJÁNLOTT IRODALOM A TÉMÁHOZ

1. Onder Csaba. A klasszika virágai. Debrecen, 2003.
2. Bíró Ferenc. A felvilágosodás korának magyar irodalma. Bp. 1994., vagy 1995.
3. Némedi Lajos. Bessenyei György utóéletéről. In: Irodalom és felvilágosodás. Bp. 1970.
4. Mezei Márta. A költő Bessenyei. In: : A szétszórt rendszer. Tanulmányok Bessenyei György életművéről. Nyíregyháza, 1998. 124–130.
5. Onder Csaba. A Bessenyei György Társasága mint elbeszélés. Uo. 202–208.

6. Bessenyei György. Magyarság (Bécs, 1778); Magyar néző (Bécs, 1779); Egy magyar társaság iránt való jámbor szándék (1781)
7. Egyed Emese. Levevők fejéről Múzsák sisakomat. Barcsay Ábrahám költészete. Kolozsvár, 1998. (Erdélyi Tudományos Füzetek)
8. Horváth János. Orczy Lőrinc. In: Irodalom és felvilágosodás. Szerk. Szauder József és Tarnai Andor. Bp. 1974.
9. <http://enciklopedia.fazekas.hu/palyakep/magyar/Bessenyei.htm>
10. <http://mit1800ig.webs.com/bessenyeigyrgy.htm>
11. http://www.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tamop425/2011_0001_542_03_A_magyar_irodalom_tortenetei_1/ch51.html
12. <http://mek.oszk.hu/01100/01149/html/bessenye.htm>
13. <http://mek.oszk.hu/02200/02228/html/03/14.html>
14. <http://magyar-irodalom.elte.hu/gepesk/corpus/xviii/besgy019.htm>

KÖTELEZŐ OLVASMÁNYOK LISTÁJA A TÉMÁHOZ

1. Bessenyei György: Ágis tragédiája, Magyar néző, Magyarság, Jámbor szándék, Tariménes utazása, Hol-mi, Bihari remete, Tiszának reggeli gyönyörűsége
2. Orczy Lőrinc: Szegény parasztnéphez beszéd
3. Barcsai Ábrahám: A télnek közelgetése, A kávéra
4. Báróczi Sándor: A védelmezett magyar nyelv

FELADATOK ÉS TÉMÁK GYAKORLATI ÓRÁHOZ

A hallgatók a gyakorlati óra során beszámolnak az elolvasott irodalmi alkotásokból. Elemzik azokat, kimutatják a bennük rejlő történelmi társadalmi-politikai vonatkozásokat, a szövegek jelenkori aktualitására is kitérnek, valamint az utókor irodalmi hagyományára gyakorolt hatásáról is szólnak. A gyakorlati óra legfontosabb célja, hogy a hallgatók elolvassák a korszak szépirodalmi és történelmi stb. alkotásait és képesek legyenek azt elemezni, értelmezni és levonni azok jelenkori és mindenkori aktualitását.

1. Ismertesse Bessenyei György *Estveli Gondolatok* c. versének filozófiai mondanivalóját:

ESTVELI GONDOLAT

A nap meghevítvén egyszer nagy világot,
 Hanyatlik egérül, s alá húzza magát.
 Aranyos sugára a bércek hegyirül,
 Lebegő árnyékkal térségeinkre dül,
 Az égnek hívesült magas kárpitjai
 Kékülnek s ragyognak nagy boltozatjai.
 A lármás természet hunyhatja szemeit,
 Álomra küldheti fáradt gyermekeit:
 Feljő az hold, s fénylik halavány orcája,
 Elcsendesedik rá a világ lármája.
 Játékra ereszti csillagseregeit,
 Lopdosván a napnak bujdosó

fényjeit.

Én is a természet karjaira dülvén,
 Nagyon csendesedtem álmaimat szülvén.
 Elragadtatását sejtettem lelkemnek,
 Lärmájában esvén érzékenységemnek.
 Gondolataimbul elmém szárnyat fűzött,
 Felkölt, repítettett, s minden dolgot űzött.
 Homályba volt bennem, honnan emelkedett,
 S az észnek szelein széjjelereszkedett.
 Ott, ahol a világ emelte trónusát,
 S karjaira vette görög Homérusát,
 Ott jelen meg hamar nyughatatlansága,

Nem engedvén nyugtát soha
álmosága.
Itt a természetnek titkos homályjából,
Világosság jön fel a földnek sárjából.
Az emberi lelkek tekintik nemeket,
Vizsgálják magokat, s nézik az egeket.
Keresik Istenek tűnő elméjekkel,
Számlálják fájdalmok érzékeny
szívekkel.
A nagy magasságba emelik Jupitert,
Ki mennyköveivel a halandókhöz vert.
Tűznek, víznek, szélnek istenei
lesznek,
Kik e földnek színén hasznot és kárt
tesznek.
Vénus a szíveket veszi hatalmába,
Eget, földet, tengert elfáraszt jármába,
A természet kezdi hévségét érezni,
S titkos fájdalmába kebelét vérezni.
Eleresztí Vénust szerelmes öléből,
Ki parancsolni kezd aranyos egébül.
Győzhetetlen nyilat készít hatalmának,
Isteni erőt ad megvakult fiának,
Fényes fellegi közt leszáll Olimpusrul.
Széjjellövött nyila szentre, vitézre hull.
Hatalmátul egész világ gyötrettetik,
Mégis templomába neve tiszteltetik.
Márs kezd uralkodni a harc
dühösségén,
Vérezvén oltárit nagy kegyetlenségén.
Dúlja világunkat, pusztít mindeneket,
Öldökli mérgével a tévedt népeket.
Neptúnus megindul búsult tengerein,
S nedves szekerébe utazik szelein.
Nagy harsogást csinál lármás habjaival,
Ver a fellegekhez zúgó halmaival.
A tudomány ekként rajzolja világát,
Törvényül adván ki az embernek
magát.
Mindent harcnak csinál e nagy
természetbe,
Mérget, veszedelmet teszen az életbe,
Minerva egyedül nyújtja segedelmét,
Örök boldogságra formálván
kegyelmét.
Az ég és föld között békességet csinál,
Atyjának lelkénél kedvességet talál.
Tekinteti dorgál, noha igen csendes,
Ritkán mosolyodik, de mozgása
rendes.
Így kezdte az ember isteni seregét
Formálni, mocskolván teremtője egét.
HOMÉRUS MÚZSÁJI után
tévelyedvén,
Felment a fellegig, mindég
emelkedvén.
Mint egy tévelygő láng, lelke úgy

lebegett,
Fenn a magasságban, mellybe
kereskedett.
Isteni tanácsot csinált az egeken,
Ahonnan lecsapván, térjen,
mélységeken
Poklok is talált Akheronnak partján,
Bámítván nemzetét a Setétség Atyján.
Így kezd a tudomány világa felkelni,
Melybe minden dolgot egybe lehet
lelni.
A világnak egyik trónusát így láttam,
Mellyhez a régiség szárnyán
ragadtattam.
Végre ettül ismét magamhoz
megtérvén,
Más részre indultam, főbb dolgokat
érvén.
Homérust tévesztve Mózesre találok,
Ennek dolgaiba egy Istent csudálok.
Istent, ki régenten Sinai hegyérül,
Hírt adott népének dicső törvényérül,
Aki csipkebokor ágai közt égett
És a zsidóságnak hív vezérjévé lett.
Asszonytul származott; de örök
valóság
S e terjedt *mindenbe* legfelsőbb
méltóság.
Régen az Izráelt köd s tűz oszlopába
Vezette, harcolván velek a pusztába.
Születvén mint szegény, e földön
utazott,
Vérivel dicsőült Atyjának áldozott.
Az egész világot megvette magának,
Mégsem nevez mindent
elválasztottjának.
MÓZES csudáival kezdődött törvényje,
Formáltatván benne a világ reményje,
E' kezd világunkba nyugodalmat hozni
S az ember javáért önként. fáradozni.
Tudománya mint nap, úgy jó fel
fényével,
Megigazít mindent dicső törvényjével.
Ez adja világát a fő tudománynak,
Urává tétetvén e nagy alkotmánynak,
Megmagyarázhatta égének titkait,
A gonoszság ellen meghagyván átkait.
Két személyt ad magán kívül ki
Istennek,
Kiket urául vesz magával mindennek.
Egy teremt, más megvált, az harmadik
szentel,
E nagy világ benne mégis csak egyet
lel.
Nem látja titkokat a por halandóság,
Elfogja szemeket itt az homályosság.
Hit kell e csudákhoz, hogy jól

reménylhessünk,
S kínos életünkbe örömet lelhesünk.
E szent tudománynak tiszteljük
homályját,
Hagyjuk el a világ büszke nyavalyáját.
A természet sokba vaknak tett
bennünket,
Hallgassuk Istenünk, s érezzük
szívünket.

Itt az elmélkedés bennem elsüllyedett,
De végre csak ugyan újonnan éledett.
Alig kelhetett fel, s Mahomet könyvére
Talált, ki világot húzott törvényére.
E büszke hitető és csalárd próféta,
Hogy az ég titkába belátott, azt
mondta.
Új tudományokat formált dühössége,
Hitet, vallást osztott földi istensége.
Alacsony lelkébe haszontalanságát
Titkolta, törvényül adván hazugságát.
Úgy tartotta, hogy ő a természet felett
E világba porbul istenné is lehet.
És e nagy világnak örök Istenével,
Tanácsot indíthat majd hazug
nyelvével.

Az örök rend ellen csudákat készített,
Szentháromság nélkül osztogatott hitet.
Majd egy kis világot csalt meg
gonoszsága,
Hol ma is parancsol költ hatalmassága.
Ki magyarázhatná a tévelygéseket
Ott, hol csalni látjuk a dicső egeket?
Mindenütt tele van világunk lármával,
Szüntelen küszködik harcolván
magával.
Köztök mennyi ember, annyi törvényt
láttam,
S magam is sokakkal egyedül
maradtam.
Ezeken járkálván egyszer gondolatom,
Hogy jöttem magamhoz, csak alig
tudhatom.
Megtért hozzám elmém nagy
utazásából,
Törvényeket szülvén gondolkozásából.
Mózes Istenével magát jóra hozta,
Ki e nagy világot egyedül dolgozta
[<http://mek.oszk.hu/00600/00615/00615.htm#2>].

2. Ismertesse Bessenyei György tájleíró költészetének sajátosságát *A Tiszának reggeli gyönyörűsége* alapján:

**A TISZÁNAK REGGELI
GYÖNYÖRŰSÉGE**
A Tiszának partján virradok meg
egyszer,
Hol ifjú éltében jártam sok ezerszer.
Az ég boltozatját kék szín táblájával,
Tüzesedni láttam napunk sugárával.
Mosolyodni kezd az hajnal világunkra,
Világosságot nyújt zibbasztó
álmunkra.
Az éjjeli ködök gőzölni kezdenek,
Hegyeknek tövébe s völgyekbe
rejteznek.
Innen eresztgetik felfelé párájok,
S a reggellel ekként közlik még
homályjok.
A nyugodt természet kel, s kifújja
magát.
Verődik álmából; újrakezdi dolgát.
Még az erdők s hegyek homályba
nyugodtak,
Hol napunk világát várván csak
hallgattak.
Az álmos természet végtére megindul,
Élő fíjjal munkájára mozdul.
Napunknak sugára terjeszkedik rajta,
Melly holdat, csillagot a tengerbe hajta.
Erdő s hegytetőket megaranyoz tüze,

Ragyog játékára az harmatnak vize.
Lesüllyedt az éjjel már ólombotjával,
A nap kezd ragyogni fényes világával.
Földünknek széliről felszökött egére,
Úzi a setétet komor tengerére.
Nagy természetünkben kacagni kezd
minden,
Mellynek nagy lármája elkezdődik
renden:
Zendülnek az erdők sokféle
hangokkal,
Szólnak madarai a víg vadászokkal.
Jajdulnak a kopók; hangzik a kürt
messze,
Bögnnek az élő fák, faldos ott a fejsze.
Az halász hajója harsog a vizeken,
Keresi prédáját e párás térjeken.
A sásas rétekre sok marhák veretnek,
Rívó bögései gyakran kettőztetnek.
Éh szájok a fübe széjjelharácsolnak,
Furullyája zendül köztök pásztoroknak.
A Tisza partjárul ezeket szemlélvén,
Csendesen állottam mindennek
örülvén.
E víznél kétfelől szörnyű jegenyefák
Nőttek, mellyek csaknem a felleget
tartják.
Iszapos gyökerek mélyen ereszkedett,

Boglyas oldalokon kérgek repedezett.
Terjedt gallyjaikkal lefelé hajlanak,
S mintha szomjúznának, a vizekbe
nyúlnak.
Nyájason zörgenek zöld s fejér levelek,
Melyeken csak lassan bujdosnak a
szelek.
Ezek közt a Tisza foly csendességével,
S mintha gondolkozna, olyan
menésével.
Sárga tajtékjait formálja közepén,
Sok gallyak s levelek ballagnak a
színén.
Sebes örvényei bujdosván magokba,
Zúgással ütköznek néhol a partokba,
Mellyek két részen erdejek táplálják,
S a világ lármáját csendesen hallgatják.
A páros gerlicék szárnyok csattogtatva,
Repdesnek felettek magokat mulatva.
Vidámul a Tisza turbékolásokkal,
Mert szép lármát tesznek nagy
csacsogásokkal.
A Tisza egy részin széles rétek vannak,
Honnan kiáltások hallik a darvaknak.
Ezeknek nagy szavok a magas egetet

Betöltvén, lármázzák
érzékenységinket.
Sok hattyúk is nyúlnak a Tisza felett el,
Kik repülvén, tűnnek szép
süvöltésekkel.
Szárnyoknak különös kettős hangozása
Olly, mint a csehelő kopók kiáltása.
Több számos madarak zengenek
ezentúl,
Mellyekből a puskaszóra sok aláhull.
Illyen dolgok között szemlélvén a
Tiszát,
Gyakran jártam által örvényes folyását.
Füzesei mellett sétáltam magamba,
Fövenyes lapályján, és gondolatomba
Szüntelen neveltem gyönyörűségemet,
Részegítvén vele érzékenységemet.
A tavaszi szagok orromba ütköztek,
Mellyeket magokkal hordoztak a
szelek.
Illyen az hely, ahol életre születtem,
S e nagy természetnek férfi tagja lettem
[<http://mek.oszk.hu/00600/00615/00615.htm#19>].

3. Értelmezze Bessenyei György *Magyarság* c. röpiratában megfogalmazott gondolatait és szállóigévé vált gondolatát:

Magyarság (Részlet)

Valljuk meg, hogy nagyon megszűkültünk a magyarságba, melynek ugyan bőségébe soha nem voltunk. Csudálkozom nagy nemzetünkön, hogy ő, ki különben minden tulajdonainak fenntartásába oly nemes, nagy és állhatatos indulattal viseltetik, a maga anyanyelvét felejteni láttatik; olyan világba pedig, melybe minden haza önnön nyelvét emeli, azon tanul, azon perel, kereskedik, társalkodik és gazdálkodik.

Olyan szánakozásra s egyszersmind köpedelemre való csekélységgel kicsinyítik némelyek magokat, hogy magyarul nem lehet, mondják, jól írni, okoskodni, mivel sem ereje, sem elégsége nincsen a nyelvnek, melyekkel a tudományok szépségeket és mélységeket elől lehetne adni. Olybá venném, ha mondanád egy nagy hegynek, mely aranykövel tele volna, hogy semmit nem ér, mivel nincsen bánya s bányász benne.

Mit tehet arról a drága hegy, ha kincseit belőle nem szedik; mit tehet róla a magyar nyelv is, ha fiai ötet sem ékesíteni, sem nagyítani, sem felemelni nem akarják. Egy nyelv sem származott a föld golyóbisán tökéletes erőbe; de azért mégis sok van már erős és mély közöttük. Ha az anglusok soha nem kezdettek volna nyelveket írni, azon okbul, hogy gyenge, nem volna most sem fényes, sem oly mély, melyhez egy nyelv sem hasonlíthat már e részbe, noha gyengébb volt sokkal, mint most a magyar. [...]

Jegyezd meg e nagy igazságot, hogy soha a földnek golyóbisán egy nemzet sem tehetette addig magáévá a bölcsességeket, mélységet, valameddig a tudományokat a maga anyanyelvébe bé nem húzta. Minden nemzet a maga nyelvén tudós, de idegenen sohasem. [...]

Mit kell hát egy nemzetnek elkövetnie, ha tudománnyal fel akarja magát emelni; mely dolgok kötelessége? – Vagy valamely idegen nyelvet kell anyanyelvének fogadnia s magáétul búcsút venni, vagy a maga született nyelvébe a mély tudományokat általtenni. De egy egész nemzet meddig tanul meg valamely idegen nyelvet tökéletesen és mikor felejt el a magáét? Mert a parasztemberek, kikkel beszélünk kell, nem tanulnak sem görögül, sem zsidóul, se deákul, nekik is feleségeikkel beszélni kell, pedig a parasztasszonyok, tudjuk, miképpen szokták az idegen nyelveket tanulni. Azért akkor fog a magyar nyelv hazánkbul kihalni, mikor a magyar parasztasszonyok deákul, görögül, franciául vagy németül fognak tanulni és magyarul

megszűnnek beszélni. Míg pedig a magyar parasztasszonyok magyarul fognak beszélni, addig a parasztemberek is úgy beszélnek, és hasonlóul, míg a jobbágyok magyarul szólnak, addig az uraknak sem lehet a magyarságot elfelejteni. Ha már így kénytelenek vagyunk nyelvünket megtartani, tisztítsuk ki legalább, és dolgozzunk előmenetelünkön. [...]

Melyik nyelvnek is lehetne több édessége, méltósága, mélysége és könnyű kimondása, mint a magyarnak? Mind a deák, mind a francia, mind a német görcsösebb nála. Kivált poétaságra, éneklésre, régi történetek elbeszélésére, dicsérő beszédre egy nyelv sem haladja meg. Olvasd meg az Embernek próbáját, Telemakust, Ágist, Lukanust, fogadom, nem fogod benne a magyar nyelvnek sem szűk voltát, sem sundaságát, sem csekélységét észrevenni. Nem volt ilyen erőbe az anglus nyelv Kanut alatt, sem a görög Amfiction idejébe, sem a francia Risselió előtt; de mégis elmehettek mostani tökéletességekre, mellyel az emberi nemet csudálkozásra hozák és bölcsességre tanítják. [...]

[...] Mozsásba, tűzbe kell hozni a nemzet elméjét újsággal, még pedig a maga nyelvével, mert ha őtet a maga dicsőségével nem indítjuk, idegen dolgokra egészen nem indul

[<http://tudasbazis.sulinet.hu/>].

4. Ismertesse Bessenyei új társadalmi berendezkedésről vallott nézeteit a *Filozófus* c. vígjátékában;
5. Ismertesse Bessenyei *Egy magyar társaság iránt való jámbor szándék* c. nyílt levelében a tudományos szervezet működése kapcsán megfogalmazott nézeteit;
6. Értelmezze Bessenyei György *Magyar nézőben* megfogalmazott nézetét: „...a szegénység és tudatlanság egy húron pendülnek..”
7. Ismertesse Bessenyei György *Tariménes utazása* c. művében ismertetett társadalmi-politikai nézeteit, a mű filozófiai, társadalmi hátterét;
8. Ismertesse Bessenyei György *Agis tragédiája* c. mű társadalmi-politikai, nemzeti vonatkozásait, alkotói szándékát;
9. Ismertesse Orczy Lőrinc fordításelméletét;
10. Ismertesse Báróczi Sándor a fordítás és eredetiség kérdésével kapcsolatos nézeteit;
11. Ismertesse Orczy Lőrinc az uralkodói magatartásról vallott nézeteit a *Gonosz királyról* c. verse alapján

A' GONOSZ KIRÁLYRÓL.

Boldogtalan idő, nehéz sors hazának,
Hol hatalma vagyon vér szopó
királynak!
Nem lehet ott biztos nyugta a'
polgárnak,
Kegyatlenségéből jut ott minden
háznak.
Mint *Nero* nevetve nézi *Roma'* lángját,
Mosolyogva öli meg a' testvér bátyját

Anyjának vérével fetskendik ruháját,
Szánakodás nélkül engedi halálát.
Ilyly fene állatnak meg győzni
haragját,
Nem lehet, ártatlan sem hajtja
boszszúját,
Törvénnyel mentheted ügyöd'
igazságát,
Hüvelyébenn azért nem teszi szablyáját
[<http://mek.oszk.hu/06100/06176/06176.htm#19>].

12. Ismertesse Barcsay Ábrahám tájleíró költészetének sajátosságait a *A télnek közelgetése* c. verse alapján:

A télnek közelgetése.

Éjtszaki szeleknek süvöltő zúgása,
Halovány erdőknek levele hullása
Jelentik, hogy nincs már ősznek
maradása,
És hogy télre hajlik esztendő forgása.
Hideg ködök ülnek bércek tetejére,
Hó-harmatok szállnak rétek zöltségére,
Pán¹ siet telelő barlang fenekére
S sziklás tanyájának nyugovó helyére.

Nyögő Driádesek² bújdosva lézengnek,
Tisza patakokat mindenütt keresnek,
De mulató helyet sohol sem lelhetnek,
Ők is majd menedék-helyekben
rejteznek.
Az ősz búcsút vévén szőlő-
hegyeinkről,
Utolsó koszorót fon még kertjeinkről,
S nem lévén mit gyűjtsön meddő
mezeinkről,

Könyves szemmel indul puszta
völgyeinkről.
A tél pedig ülvén jeges fellegekre,
Elébb birodalmát terjeszti hegyekre,
Onnét fagyot küldvén lapályos térekre,
Halált látszik hozni egész természetre.
E változás képe rövid életünknek,
Melyben, végét érvén hanyatló
őszünknek,
Hó fedi tetejét fonnyadott fejünknek,
S meghűl minden része aggott
tetemünknek.
Alig emlékezünk tavasz rózsáiról
S múlt nyáron aratott mezők kalásziról,

Csak álmodunk éltünk legszebb
napjairól,
Midőn csókot szedtünk
Chlórís³ ajakiról.
De mely kínos árnyék bágyasztja
lelkemet?
Múlt idő s jövődők fárasztják
elmémet,
Mert ha megvizsgálom valóban
szívemet,
Csak a jelen-való teszi életemet
[<http://vmek.uz.ua/06000/06097/06097.htm#8>].

TÉMÁK ÉS KÉRDÉSEK ÖNÁLLÓ MUNKÁHOZ

Az önálló munkában a hallgatónak tanúbizonyságot kell tenni arról, hogy képes az anyag önálló elsajátítására, valamint az elolvasott irodalom elemzésére és értelmezésére. Képes az adott problémával kapcsolatos anyag kutatására, a témával kapcsolatos szakirodalom összegyűjtésére, feldolgozására, a kutatás tárgyával kapcsolatos önálló vélemény, gondolat, javaslat megfogalmazására.

1. Dolgozza fel *Fülöp Géza. A magyar olvasóközönség a felvilágosodás idején és a reformkorban* c. tanulmányát [<http://mek.niif.hu/01600/01608/01608.htm>], ismertesse a kutatott problémával kapcsolatos nézeteit;
2. Tanulmányozza *Penke Olga. Műfaji kísérletek Bessenyei György prózájában* c. tanulmányát. Vetítse le ismeretanyagát Bessenyei prózai írásainak magyarázatára, elemzésére.
[<https://dea.lib.unideb.hu/dea/bitstream/handle/2437/102051/CSK042.pdf?sequence=1>].
3. Tanulmányozza Bessenyei György filozófiai írásait
4. Tanulmányozza Báróczi Sándor a magyar nyelv kérdéséről vallott nézeteit *A védelmezett magyar nyelv* c. írása alapján.

4. Téma: A magyar irodalom helyzete az 1770–1780-as években

1. A társadalom-politikai, kulturális viszonyok a korban
2. A fordítás irodalom
3. Az időmértékes verselés. Ráday Gedeon
4. A deákos költészet
5. A hagyományörző írók

A TÉMA RÖVID LEÍRÁSA

Adott témában a magyar felvilágosodás két évtizedének a 70-es és 80-as évek irodalmi, szellemi életének jellemzőivel foglalkozunk. Elsősorban a fordítás, adaptáció, eredetiség kérdését tanulmányozzuk. A fordítás terén Kónyi János és Mészáros Ignác nevét emeljük ki. Külön foglalkozunk Ráday Gedeon munkásságával, korban elfoglalt helyével, az időmértékes verselés

meghonosításában betöltött szerepével. Kitérünk a deákos költők Révai Miklós, Rajnis József, Baróti Szabó Dávid, Virág Benedek munkásságára. Foglalkozunk a hagyományörző írók törekvéseivel, munkásságával, a nyelvi vitában betöltött szerepükkel, a nemzeti hagyományok, szokások védelmében tett küzdelmükkel. Elsősorban Gvadányi József, Dugonics András, Pálóczi Horváth Ádám tevékenységére, alkotásainak ismertetésére térünk ki.

AJÁNLOTT IRODALOM A TÉMÁHOZ

1. Báróczi Sándor. A védelmezett magyar nyelv (Bécs, 1791), és Magvető, Bp. 1984. Szerk. Szigethy Gábor (Gondolkodó Magyarok sorozat)
2. Szauder József. A XVIII. századi magyar irodalom és a felvilágosodás kutatásának feladatai; A klasszicizmus kérdései és a klasszicizmus a felvilágosodás magyar irodalmában. In: Sz. J.: Az estve és Az álom. Szépirodalmi Könyvkiadó, Budapest, 1970. 5–56., és 92–122.
3. Csetri Lajos. Folytonosság és változás a felvilágosodás kori magyar irodalomban. In: Folytonosság vagy fordulat? (A felvilágosodás kutatásának időszerű kérdései). Szerk. Debreczeni Attila. Debrecen, 1996. 13–33.
4. Debreczeni Attila. "Érzékenység" és "érzékeny irodalom". It 1999. 1. sz. 12–29.
5. <http://mek.oszk.hu/06100/06104/06104.htm>
6. www.drfeherkatalin.hu/upld/gyujtemeny.pdf
7. <https://ronnizsakkonyv.hu/RADAY-GEDEON-ES-FOLDI-J..>
8. mek.oszk.hu/02200/02228/html/03/71.html

KÖTELEZŐ OLVASMÁNYOK LISTÁJA A TÉMÁHOZ

1. Ráday Gedeon: A tormába esett féreg, Tavaszi este, Mezei dal, Sóhajtás
2. Gvadányi József: Egy falusi nótáriusnak budai utazásai
3. Dugonics András: Etelka
4. Pálóczi Horváth Ádám: Ötödfélszáz énekek
5. Virág Benedek: Magyar századok
6. Baróti Szabó Dávid: A magyar ifjúsághoz

FELADATOK ÉS TÉMÁK GYAKORLATI ÓRÁHOZ

A hallgatók a gyakorlati óra során beszámolnak az elolvasott irodalmi alkotásokról. Elemzik azokat, kimutatják a bennük rejlő történelmi társadalmi-politikai vonatkozásokat, a szövegek jelenkori aktualitására is kitérnek, valamint az utókor irodalmi hagyományára gyakorolt hatásáról is szólnak. A gyakorlati óra legfontosabb célja, hogy a hallgatók elolvassák a korszak szépirodalmi és történelmi stb. alkotásait és képesek legyenek azt elemezni, értelmezni és levonni azok jelenkori és mindenkori aktualitását.

1. Ismertesse az eredetiség elvének és a fordításirodalom kérdését a korban, az e kérdés körül kialakult vitákat;
2. Ismertesse Ráday Gedeon irodalomelméleti és műfaji felfogását;
3. Ismertesse Ráday Gedeon a magyar nemesi magatartásról vallott nézeteit a

Tormába esett féreg c. verse alapján;

4. Elemezze Ráday Gedeon *Dieneshez, XV. Zsoltár szokott nótájára, Mezei dal, Söhajtás* c. verseit, mutassa ki bennük alkotói módszerének sajátosságát;

A tormába esett féreg.

Egy tormához szokott féregnek a tormája

Utolsó fogytán volt.

Azt látván egy szomszéd, de mással élő féreg,

Ki akkor épen egy diót marczongatott,

Megkínálá, hogy abból enne.

Nem én! nem én! felel amaz

Bosszankodó haraggal;

Nékem nem kell a te diód,

Az Isten mentsen meg,

Én inkább meghalok, de még sem rágok

mást

Tormán kívül.

E szók után indúlt mindjárt tormát keresni

S mind addig csúszott-mászott,

Míg végre újobban tormára kaphatott.

Akkor nagyot söhajt s így szól:

Csak nincs több ilyen jó gyökér!

Innen szoktuk azt már köz-szóba mondani:

Szint olyan, mint a torma-féreg.

Ez a leczke néktek szól, kik mindenkor csak a régi

Ó szokást dicséritek s minden jobbnak

ellenségi

Vagytok, mert a balítélet bennetek

Dieneshez.

Hogy vagy az, Dienes? hogy te, noha

versbeli munkád

Mindég ráfeküvő gonddal szoktad kifaragni,

S többire válogatott szó is tündöklenek

annak

Majd minden sorain, mint annyi meg annyi

rubintok;

S a mit főbbképen versed mívébe'

csudálnak,

Oly mesterképen rakod a szót öszve te

szépen,

Hogy minden versvég közepével hangba'

megeggyez:

Hát hogy van mégis, hogy benne nincs

elevenség?

Megfelelek s adom egyszersmind ez

utánra tanácsúl,

Hogy soha verseidet te nagyon ki ne vedd

erejebűl

Sok piperézéssel. Hígyed, valaki maga

versét

Kelletinél fellyebb szereti cifrázni: az úgy

jár,

Mint amaz, orczáit vakoló dámácska, ki

mentűl

Több pirosítóval keni képét, annyival

megrögzött már;

S a kakukkal azt tartjátok, ti vagytok

legszebb madár.

Sokszor látjátok, mi jobb, sőt sokszor

helyben hagyjátok

Azt a jobbat, de mivel nem követte

nagyapátok,

Így szóltok: ez élet módja még apámról

szállott rám,

S mi bajom volt? de miért is lennék

bölcsebb, mint apám?

Nem versengek: sokban illik az igaz hív

maradéknek

Nagy atyjoknak nyomdokát el nem hagyni s

szent szándéknak.

Tartom, ha azt csak a jóba' s nem a rosszba'

követik;

De ha ők megátalkodva, a mi jobb, azt

megvetik:

Már e szemszűrő makacosság s már nem

dicsérni való,

Mert a rossz mindég csak rossz lesz, úgy a

jó is mindég jó

[<http://mek.oszk.hu/06100/06104/06104.htm>

#29].

ocsmányb;

Vagy mikoron valamely kerekét lekötöd

szekerednek:

Nem forog az, csak csúsz, s a többi se jár

szabadossan:

Szint' úgy, a mely vers megmért lábokra van

oszva,

Ha közepét s végét rhythmus nyűgébe

szorítod:

Kötve van ott az eszed, s miket írj: két

szócska parancsol,

Istenem! e mételet háritsd el a

magyaroktól.

XV. Zsoltár szokott nótájára.

Uram, ki léssen lakosa

Felséged dicső sátorának?

S ahhoz ki bízhat valaha,

Hogy nyugtot fog találnia

Szent hegyed oldalán magának?

Az, a ki tökélettel jár,

Cselekszik mindég igazságot,

Igazságot szól s azért bár

Gyűlöltessék, de még se zár

Szivébe titkolt álnokságot.

A ki nem üz rágalmazást,

Embertársához nincs gonoszszal,

Nem sért meg nyelvességgel mást,

Mert gyűlöli e rút szokást
És nem fizet a rosszért rosszal.
Az Isten-félőt tiszteli,
Az Isten-káromlót utálja,
Sőt éppen nem is nézheti:
S ha egyszer hitét leteszi,
Kárt valljon bár, de azt megállja.
Ád kölcsön, szűkúttal jól tesz,
S nem vágy azért ő uzsorára,
Bért ártatlan ellen nem vesz,
Az ilyen - oh! be boldog lesz!
Boldog, sorsának nincs határa.

Mezei dal.

Ősz tájban.

Jakóbi után szabadon fordítva.

K. Hol vagynak a violák,
Kik itt kékellettek
S törcsérkéik frissítő
Illatot hintettek.

F. Ifjú; elmúlt a tavasz
S a viola is elasz.

K. Hol van ama rózsás bércz,
Kin rózsát szaggattunk,
Mellyet kalapunkra s hol
Mellünkre aggattunk?

F. Szép lány! itt hagyott a nyár,
Nem virít a rózsa már.

K. Hol az a szép csergeteg,
Mely bőven itatta
A réteket? Hogy-hogy' van,
Hogy most szomjan hagyta?

F. Száraz nyár volt s hő meleg,
Kiszáradt a csergeteg.

K. Vezess engem ama szép
Terepély hársfához,
Hol beszélgetni kiki
Ledőlt mátkájához.

F. A szép hársfa már nem él,
Kitekerte azt a szél.

K. Hol ama szemérmes szűz,
Ki, mint észrevette,
Hogy megláttam, lehajolt
S elpirúlt mellette?

F. Nem pirúl el többször ő,
Mert elvitte a himlő.

K. De él amaz énekes,
Ki itt a rózsákat
S violákat éneklé
És a hű lyánykákat?

F. Szép szűz! ő is meghala
S több dalt nem csinál soha.

Sóhajtás.

Szállongozó zephyrke,
Ha kérdez Laura: honnan? -
Súgd meg: valál sóhajtás,
De meg ne mondd, kié!

Kis csergeteg, ha téged
Ily nagy mért vagy, csudál,
Mondd azt: sírás nevelt,
De már azt, mely szem nedve
Nagyított, meg ne mondd

[<http://mek.oszk.hu/06100/06104/06104.htm#10>]!

4. Ismertesse a deákos költők irodalmi és nyelvi törekvéseit, alkotóit;

5. Ismertesse Gvadányi József *Egy falusi nótáriusnak budai utazása* c. művének nemzeti, társadalmi-politikai vonatkozásait;

6. Ismertesse Dugonics András *Etelka* c. művében megfogalmazott történelmi, nemzeti eszméjét.

KÉRDÉSEK ÉS FELADATOK ÖNÁLLÓ MUNKÁHOZ

Az önálló munkában a hallgatónak tanúbizonyságot kell tenni arról, hogy képes az anyag önálló elsajátítására, valamint az elolvasott irodalom elemzésére és értelmezésére. Képes az adott problémával kapcsolatos anyag kutatására, a témával kapcsolatos szakirodalom összegyűjtésére, feldolgozására, a kutatás tárgyával kapcsolatos önálló vélemény, gondolat, javaslat megfogalmazására.

1. Tanulmányozza a hagyományőrző írók szerepét az ortológusok törekvéseiben;
2. Tanulmányozza a deákos költők magyar nyelv megújításában, fejlesztésében betöltött szerepét.
3. Tanulmányozza Ráday Gedeon szerepét az időmértékes verselés magyarországi meghonosításában;
4. Tanulmányozza Pálóczi Horváth Ádám nyelvújítással kapcsolatos nézeteit.

5.Téma: A magyar szentimentális irodalom

1. A magyar szentimentális irodalom jellemzői, műfaja
2. Ányos Pál munkássága
3. Dayka Gábor alkotói pályaképe
4. Szentjóni Szabó László dalköltészete
5. Kármán József munkássága
6. Kármán József Fanni hagyományai c. művének ismertetése
7. Verseghy Ferenc munkássága

A TÉMA RÖVID LEÍRÁSA

Adott témában a magyar szentimentális irodalommal foglalkozunk. Kitérünk a magyar szentimentális irodalom legnagyobb alkotóinak: Ányos Pál, Dayka Gábor, Szentjóni Szabó László, Kármán József, Verseghy Ferenc munkásságának ismertetésére, tanulmányozására. Részletesen tárgyaljuk a magyar szentimentális irodalom változatosságát, társadalmi-politikai hátterét. Külön kitérünk a magyar szentimentális irodalom alkotóinak származására, foglalkozására, ami hozzájárult ahhoz, hogy adott irányzat képviselői lettek. Vizsgáljuk Kármán József *A módi* és a *Nemzet csinosodásában* megfogalmazott társadalmi-politikai nézeteit, az eredetiség elvéről vallott nézeteit, amit a *Fanni hagyományai* c. művében hangsúlyozott ki. Elemezzük a *Fanni hagyományai* c. naplóregényét, helyét szerepét a korban, valamint utóéletét.

AJÁNLOTT IRODALOM A TÉMÁHOZ

1. Ányos Pál versei. Kiad. Császár Elemér. Bp. 1907. RMKT 23.
2. Kármán József. A Nemzet Tsinosodása. In: Első folyóirataink. Uránia. Szerk. Szilágyi Márton. Debrecen, 1999. 302–316.
3. Kármán József. Bé-vezetés [az Urániához] . In: Uo. 13–17.
4. Bíró Ferenc. A felvilágosodás korának magyar irodalma. Bp. 1994., vagy 1995.
5. . Szilágyi Márton. “Elhervadott a szeretet édes melege alatt” (A Fanni hagyományai értelmezéséhez). ItK 1993/1;
6. Batsányi János. Ányos Pál Munkái. In: Batsányi János Összes Művei. II. k. S.a.r. Keresztury Dezső, Tarnai Andor. (Kritikai kiadás) Bp. 1960. 120–122., és a kritikai kiadás jegyzetanyaga.
7. mek.oszk.hu/00500/00591/00591.htm
8. mek.oszk.hu/06200/06222/html/makolt180080009.html
9. mek.oszk.hu/00700/00722/00722.htm
10. enciklopedia.fazekas.hu/palyakep/magyar/Karman.htm
11. mek.oszk.hu/00600/00638/00638.htm

OLVASMÁNYOK LISTÁJA A TÉMÁHOZ

1. Ányos Pál: Kalapos király, Egy boldogtalannak panaszai a halovány holdnál
2. Dayka Gábor: Rettenetes éjszaka, Rege, Átok, A tavasz

3. Szentjóni Szabó László: A reggel, Piros boltozatok, A nagy szüret Telegden
4. Kármán József: A módi, A nemzet csinosodása, Fanni hagyományai
5. Verseghy Ferenc: A magyar hazának anyai szózatja

FELADATOK ÉS TÉMÁK GYAKORLATI ÓRÁHOZ

A hallgatók a gyakorlati óra során beszámolnak az elolvasott irodalmi alkotásokból. Elemzik azokat, kimutatják a bennük rejlő történelmi társadalmi-politikai vonatkozásokat, a szövegek jelenkori aktualitására is kitérnek, valamint az utókor irodalmi hagyományára gyakorolt hatásáról is szólnak. A gyakorlati óra legfontosabb célja, hogy a hallgatók elolvassák a korszak szépirodalmi és történelmi stb. alkotásait és képesek legyenek azt elemezni, értelmezni és levonni azok jelenkori és mindenkori aktualitását.

1. Ismertesse Ányos Pál *Kalapos király* c. versének társadalmi-politikai, nemzeti üzenetét:

Kalapos király

Mégsem szünsz, kegyetlen, szivünket gázolni?
 Nem elég még a könyv? még többnek kell folyni?
 Há képtelen fajzás! véred gyalázattya,
 Gyilkossa népednek, nem pediglen attya.
 Ez a hálaadás oly szent hűségünkért,
 Házadért kiöntött számtalan vérünkért?
 Megöszült atyáink miként csalatkoztak,
 Hogy rajtad s anyádon egykor szánokoztak.
 Tudod, a pozsonyi vár palotájában
 Miként nyöszörögtél anyádnak karjában?
 Véltük, hogy szerelmet sirtál nemzetünkre
 S most látjuk, hogy gyilkos tört töltál szivünkre.
 A megilletődött őszek kardot vontak,
 Védelmedre vitéz esküvést mondottak,
 Felajánlottak volt végső csepp véreket,
 A buzgóság birta ezekre sziveket.
 Ó szegény atyáink! be nem gondoltátok,
 Hogy ezzel veszik el virágzó hazátok.
 Egész Európa csudált benneteket,
 S csak ti nem láttátok veszedelmeteket.
 Im akit számunkra királyt neveltetek,
 Kiben arany időt virradni véltetek,
 Most háromszáz ezer fegyveres rabjával,
 Egy pórázra füzi nemest jobbággyával.
 Még jól meg sem hültek annya tetemei,
 Hogy már ránk morogni kezdtek mennykövei.
 Biztatott ugyan még első levelében,
 Hol szentül ígerte királyi nevében,
 Hogy szabadságinkat egy pontig megtartya,
 S ő lesz annya helyett nemzetünknek attya.
 Feléledett szivünk illy ígéretekre,
 Hálákat küldöttünk a kegyes egekre.
 Ó miként örültünk, hogy kis magyarságunk
 Nyer még olyan királyt, ki lesz

boldogságunk!

Már akartunk érte halni! - Már törödtünk,
 Miként feredhetne Józsefért fegyverünk.
 Illyen a magyar sziv! Ekképp tud érzeni,
 Jó fejedelméért mindgyárt kész vérzeni.
 Így örülsz te hajós, ha olly szél lengedez,
 Melly előtt a setét felhő fut s bucsut vesz,
 Reménleni kezded akkor szigettedet,
 Hol nyereségekkel töltöd erszényedet;
 Így te szántó-vető, ki rémülve álltál,
 Midőn jönni hadi lovasokat láttál,
 Ha e harácsoló nép nem esik pajtádnak,
 Megkegyelmez szádba menő gabonádnak:
 Így örültünk mi is! - de meddig? - Istenek!
 Hogy lehetnek eszes lelkek kegyetlenek?
 A királyi névben küldött fogadások
 Csak olyanok voltak, mint álmodozások,
 Mellyekről ébrenten alig emlékezünk,
 Valóságot benne bár előbb képezünk.
 Szép ígéreteknek első megszegése
 Vala trónusunkba loppal beszökése.
 Még nem is láttuk volt pozsonyi
 dombunkon,
 Már jármát éreztük fekünni nyakunkon.
 Iszonyu hatalom! - még ez nem volt nálunk,
 Hogy korona nélkül lett volna királyunk.
 Mátyás, hogy nem talált koronát magának,
 Tüzzel, vassal rohant Fridrik kastáljának,
 Nem szánt feláldozni több száz magyarokat,
 Csakhogy koronázva ülje trónussokat.
 De ez megelégszik, hogy kalap van fején,
 Mert háromszáz ezer zsoldos él kenyere.
 Azt véli, ezeknek fegyvere királyság.
 Holott kegyetlenség, erőszak, tolvajság.
 Melly Isten ad néki arra igazságot,
 Hogy ő rabszíjjra füzze szabadságot?
 Azért, hogy ereje vagyon, még nem király
 E nagy név szeretett égő oszlopánál.
 Azután ha az is, nem az a tisztsége,

Hogy elfulladásig fujtson felsősége.
Királynak csak azért adgyák méltóságát,
Hogy hiven őrizze népe bátorságát,
Hogy továbbra vigye országa széllyeit,
És hogy boldogokká tegye nemzeteit.
De e nagy valóság esméretlenné lett,
Miolta erőszak rajta hatalmat vett,
Miolta kevélység kegyelem helyébe
Ült fejedelmeknek királyi székébe,
Miolta magokkal ezek elhíttetik,
Hogy jobb, ha jobbágyi félik, mint szeretik.
E megvesztegetés királyok szívében
Szül annyi bűnököt föld kerekiségében;
E' cselekszi, hogy ma az anya természet
Elrémülve nézi, hogy sok szabad nemzet
Nem is kérdeztetik, kell-é néki király,
Máris bilincseket és jármokat huzkál.
Ó ti fejedelmek, milyen törvényekkel
Bántotok oly szörnyen ama nemzetekkel,
Kiket határtalan tenger messzesége
Elszakaszt s boldoggá tett együgyűsége?
Nem kivánták ezek fősvény kincseteket,
Sőt még nem is tudták kevély neveteket,
Mégis ezer vesztőszerral tölt hajókkal
Vadászátok őket jobbágyi békókkal.
Mint jámbor utazók szálltok szigettyekben,
S ha arany vagy ezüst tűnik szemetekben,
Ölítek, vágjátok szegény lakosait,
Égetitek sással fedett szállásait.
Be derék dicsőség halász kalibáját
Megvivni, s győzésnek nevezni prédáját.
Azután vadaknak mondgyátok ezeket,
Pedig ti hordoztok orosz lány sziveket.
Ausztria ugyan még szabad illy vétektől,
Mert hercegeinek ki nem telt eszeiktől
Ekképpen vétkezni. Nagy bűnhöz is ész kell,
A szív gonoszságra ennek szárnyain kel.
Tergeszti s Fiumi tenger keskenységre,
Most kezdik szoktatni anglust nyereségre,
Most lát még csak Algir fekete sasokat
Tengeren repdesni s lődözni azokat,
Most kezd a khineser magyar dohányt színi,
Füstös hust kóstolni s tokai bort inni.
Szép dolog egy hazát így gazdagítani,
Fölösleg vagyonát pénzzel felváltani.
Igy tudta hollandus spanyolok jármait
Levetni s virágba hozni várossait.
Igy hordtak anglusok Phinnok révpartyába
Végzetlen kincset ország tárházába.
De ha e nyereség kihág határain,
S szabad nemzeteknek legel vagyonain,
Ha olly népet, kinek kincsét olcsón veszi,
Együgyűségéért öli s rabbá teszi,
Már ez kegyetlenség! - ez kiált egekre,
Hogy küldgyön menkövet a fejedelmekre.
De talám Ausztria nem megy oly messzére,
Noha ő is uszkál már holmi cserére.

Ő csak itthon üzi régi mesterségét,
Csalárd ígéretit, színes kegyességét.
Ekkoráig e két fortély oltalmában
Csuda szerencsével hevert tronussában.
Ha megszorul, földig megalázza magát,
Őrzőangyalának nevezi jobbágyát,
De ha szerencsáját jobb karba szemléli,
Csaknem félistennek lenni magát véli.
József, e valóság bir arra tégedet,
Hogy érdemesebbnek itéled fejedet
Angyali koronánk rég méltóságánál,
Pedig főbb hatalmad ennek jóvoltánál.
Mért nem bánt így anyád, hogy királlyá
tettünk,
Hogy hét ellenségit koncoltuk, kergettük?
Mért gyermekségedben nem tudtuk felőled,
Hogy kalapos király fog lenni belőled?
Hidd el, hogy véled is másképp bántunk
volna,
Most kegyetlenséged magyart nem gázolna.
Ausztria volna most egész birodalmad,
S még ott is rettegne előttünk hatalmad.
Bezzeg danulhatnál rét pacstájával,
Apádnak rád maradt vadász tarsolyával.
Vagy ha aztat véled, hogyha koronánkat
Fel nem teszed, bátran ronthatod hazánkat,
Mivel az esküvés nem kötelez arra,
Hogy mint szabad népre, úgy nézz a
magyarra:
Szörnyü csalatkozás! azért igazsággal
Nem bánhatsz kényedre magyar
szabadsággal,
Mert korona nélkül nem lehetsz királyunk,
Illy alkun országol neved eddig nálunk.
Ha te törvényünket veszed paizsodnak,
Hogy hazánk örökös jobbágya házodnak,
Mi is megkivánnuk ország törvényével,
Hogy fejed ragyogjon koronánk fényével,
Hogy esküvést mondgyál régi szokásinkra,
Sok vérrel vásárolt szabadságainkra.
Mert ha szent egy törvény, másik is olly
szent lesz,
Bétellyesítésre egyaránt kötelez.
Azért, míg koronánk homlokodra nem száll,
Erőszakos ur vagy, nem pediglen király.
Ugy de mért ohajtjuk mi e szentségünket,
Fejedet szemlélni királyi jelünket,
Holott történetink tekéntvén rendére,
Tudgyuk, soha nem szállt eretnek fejére?
Mivel vagy kevesebb az illy pártosoknál,
Csakhogy még nem láttunk ur
vacsorájoknál!
De ha nézünk többi cselekedetedben,
Alig leljük hitnek nyomdokát szivedben.
Kálvin, Luther, vad rád hiteszegettségét
Jovallod s neveled lelke vesztességét.
Szabad gyakorlást adsz hibás vallásoknak,

Egy előtted nyája juhoknak, farkasoknak.
Ez azután igaz keresztény szeretet?
Mért bitangolod, kérlek, e szent nevezetet?
De bár "apostoli" neved is letennéd,
S igazságtalanul magadra ne vennéd.
Nevetni kell olyan apostol dolgára,
Ki eretnekeknek gyarapodására
Maga mutat utat, maga hívogattya,
Kegyelmeknek árját rájuk osztogattya,
Vagy ha azt ítéled, hogy így szelidülnek
S könnyebben az igaz ösvényre kerülnek,
Ó! gyönyörű kárpit, több illyent is láttam,
De szinnél egyebet rajta nem találtam.
Illyenek mostani százba gondolatink,
Ezeket tanulják kondor urfiaink.
Az tudósabb, aki jobban tud vétkezni,
Csak bűnének tudgyon szép nevet szerezni.
Igy szép szándékokról jót ki ne gondolna,
Ha millyen szép, szintén oly igaz is volna.
Csak tekéncs Osnabrug s Münster
várossában
Kötött békességnek szennyestőlajstromában:
Elég szabadságot nyert ott eretnecség,
S mivel jobbult eddig véle a németység?
Még a fekély mostan tovább hatott benne,
Rómába eskünni csak ballagva mennek.
Ne hidd, hogy nálunk is jobb szívűek
lesznek,
Noha töled ezer kegyelmeket vesznek.
Ki egyszer hitetlen Teremtő urának,
Kevés bátorságot ígér királyának.
Igaz hit gyökere szív szelidségének,
Ez a rugó tolla polgár hivségének.
Azután minálunk kezdesz illy ujságot,
Nálunk nyer pártosnak bűne szabadságot,
Nálunk! - - Apostoli ország közepében! - -
Ó hova jutsz magyar, e rabló körmében!
Elhagyatott hazám, szomorú nemzetem,
Könyveiddel közli könyveimet szemem!
Jer, tudakoljuk ki őseink tetemeit,
Áztossuk könyvünkkel koporsók köveit,
Panaszkodgyunk nékik, mutassuk sebünket,
Kérjük, ne hadgyanak elveszni bennünket,
Ne hadgyák, hogy hitünk virágzó szentségét,
Gyülevész vallások dulják fényességét.
Ládd, József, így sirnak leghivebb népeid,
Ezek király névben tett ígéreteid?
Pirulj el legalább! ez nem olly illetlen,
Mint amit cselekszel, kalapos kegyetlen.
Hallgasd el sok cifra színű mentségedet,
Mellyekkel ruházod szentségtörésedet.
Ugyis jól tudjuk, mért cselekszed ezeket,
Hogy úgy védelmezted az eretnekeket.
Thököly, Bocskai, Rákóczi hadáról,
S támódásaiknak sok titkos okáról
Gondolkozván, látod, hogy a pártosoknak
Dolga volt leginkább célja táboroknak.

Ezek szabadságnak arany zászlójával
Hiteket keresték hazájuk kárával,
S noha az utolsó vezér igazabb volt,
Mégis pártos népe templomokat rabolt,
S azért nem engedte az Isten hadának,
Hogy szabadítottja legyen hazájának.
Ez az emlékezet vitt oly káboságban,
Hogy Luther, Kálvinnal lépjél barátságban.
Vad rácság pediglen, kit alig esmértünk,
Ki csepp vért sem öntött vagy érted vagy
értünk,
Szabad gyakorlását Mohilow attyának,
Köszöni országglás titkos fortélyának.
Volna még csak zsidó király a környékbe,
Akivel hasznodért lépnél szövetségbe,
E füstös nemzet is tudom, nemsokára
Engedelmet nyerne vallása számára.
Be gyönyörű volna látni sáhterjokat,
Egyből bárót tennél, másokból grófokat.
Ocsmán hizelkedés, bűnös országglások
Nem fejedelemhez illendő fogások!
Ha olly nagy császár vagy, szégyeld el
magadat,
Hogy illy fortélyokba teszed hatalmadat,
Hogy úgy megalázod hitednek szentségét,
Csak megnyerhesd szomszéd király
kegyességét.
Ó, a mi őseink annyi ezerekkel,
Nem szállhattak szembe ellenségeikkel,
Mégis soha öszve nem fért az szivekkel,
Hogy illy csufos vásárt tennének hitekkal:
Vitéz erkölcsökbe vala reménségek,
Ezzel jött dicsőség, ezzel nyereségek.
De talántán, József, már volna ideje,
Hogy tovább ne csapjon erőszak vesszeje.
E bűnök küszöbén állj meg! elég messze
Kegytlenségednek nyult ugyis eressze.
Nem! még ez sem elég! - még a fellegeknek,
Mellyek trónusodnak tetején lebegnek,
Gyomra ki nem lőtte mind a fullángokat,
Mellyekkel hizlaltad dörgő homályodat.
Uj ordítottást hallok, uj csattogásokat,
Dühösség, pusztulás követi azokat.
Szegény remeteség, ájtatos szállások!
Értetek reszkedek szerzetes lakások;
Rátok látom mérve lenni e tüzeket,
Már szórja lángjait, már dul benneteket.
Hiszem eddig az volt természet szokása,
Hogy nem ért kunyhókat mennykövek
csapása,
Emésztő kénköve csak magos helyekre,
Hivságnak áldozott nagy épületekre,
Szállt, hogy megalázza felfuvalkodását -
József felforgattya ennek is folyását.
Már Zobor tetjén, s Maiki erdőségben
Állnak a barlangok néma csendességben.
Nem hallatik szózat, nem szent sohajtások,

Nem nyílnak az égre buzgó pillantások!
Elmultak lakosi, nincs ember pusztáin,
Csak vadak csapásit látni most utcáin,
Kik, ha a teleknek havas fermetege
Harsog az erdőkkebe, s üldözi hidege,
E fedelek alatt menedékhelyeket,
Találnak magoknak meleg rejtekeket.
Miként csudálkoznak e vad teremtések,
Hogy azon helyen van bátor heverések,

Melly előbb ájtatos férfiak szavával,
Zengett az Istennek magosztalásával.
E felleg erdőkből cammog városokra,
Szinte olly ártatlan s szelid lakásokra.
Szüzek, kik városi lármák közepében
Elrejtekeztetek szent Klára nevében..[
<http://mek.oszk.hu/00500/00591/00591.htm#28>].

2. Elemezze Ányos Pál *Egy boldogtalannak panaszai a halovány holdnál* c. versét, mutassa ki benne a szentimentalizmus tipikus stílusjegyeit:

Egy boldogtalannak panaszai a halovány holdnál
Szomorú csillagzat! mely bus sugárokkal
Játszol a csendessen csergő patakokkal!
Csak te vagy még ébren boldogtalanokkal,
Kiknek szive vérzik s küszködik bajokkal.
Hallod, hogy sohajtnak estvél homályában,
Midőn a természet szunnyadoz álmában. -
Nincs álom ezeknek gyászos kunyhójában!
Eltűnt, eltávozott boldogabb házában!
Ott egy temetőnek látom keresztyeit,
Bágyodt szél mozgattya cyprus leveleit.
Ó! az árnyékozza soknak tetemeit,
Kik velem érezték az élet terheit!
Egy fehér árnyékot szemlélek sirjából,
Suhogva felkelni, halottas honnyából -
Vallyon nem lesz-é ez azoknak számából,
Kik mint én, könyveztek szivek fájdomából?

Ó bár felém jönne! nem félnék képétől;
Többet reménlenék borzasztó lelkétől,
Mint élő halandók szemfényvesztésétől,
Kiknek számkivetve vagyok kegyelmétől!
Jaj de ismét eltűnt... ez is fut engemet!...
Talám észre vette hullani könyvemet!
Ó hát nincs már senki, aki nyögésemet
Hallaná, s enyhíteni akarná ügyömet?
Üss, te boldog óra, amelly inségemből,
Ki fogsz szöllittani illy sok gyötrelmemből,
Szakasz ki e sebes szívet kebelemből,
S csinálly port agyagból készített testemből!
Talám majd valaki jön sirom szelvényére,
S akasztván egy darab fátyolt keresztyére,
Reá emlékezik barátta szívére,
Egy könyvet gördítvén hideg tetemére
[<http://mek.oszk.hu/00500/00591/00591.htm#13>]!

3. Ismertesse Dayka Gábor verseinek sajátosságait:

A rettenetes Éj-szaka
A barna felleg szárnyain az Éj
A földre borzasztó árnyékot hint:
A hóld tsillámló fényje bé-borúl:
Homályba süllyednek tsillagjaink.
A záporral terhes köd meg-szakad,
S özönbe fojtja a Természetet.
Nézzd! a gyilkos villám mint hembereg,
Mint tsattogatja mennykövét alá
A zordon Ég! a pusztító tüzek
Hasítják a kősziklás bértzeket.
Az öldöklő villámok fényjinél
A halvány ortza rettegést mutat.
Fel-rémül ágyából a Babona,
S szentelt világgal úzi a halált.
Ím újra tsattan! és az ártatlan
Lelkét Kegyesse karján hörgi-ki -
Tovább, tovább kérlelhetetlen Ég!
Forgasd-fel a rémült Természetet,
S szegezd rám élet-oltó nyíladat!
De jaj! meg-szűnt a gyilkos fergeteg,
A hóld ki-búvik a homály alól,
S a tsillagok halvány fényt hintenek,

Az Ég derül; rémítő éjszaka!
Mert hólnap újra hajnalom hasad
[<http://mek.oszk.hu/00600/00638/00638.htm#8>].

A titkos bú

Homályos bánat dülja lelkemet.
Talám újúlnak régi szenvedésim? -
Talám tündér előre-érezésim
Rémítnek, s új lest hány a Végezet?
Sírnek - de tsak el-fojtott sóhajtasok
Emelkednek kétséges szívemből:
Tsak rejtett *áh*, tsak néma jajgatások
Váltják egymást, s a titkos bú el-öl -
Ó Végezés! öröm-könnyet nem várok -
Rész a'ban egy sebes szív nem vehet,
Melly önn-nyugalmának gyilkossa lett -
De ennyi jaj, de olly keserves károk,
De ez emésztő bú enyhítsen! adj
Tsak egy könny-tseppet méltó bánatimnak!
S azonnal hozzd-el végét napjaimnak,
Vagy e kősziklánál keményebb vagy -
Esdeklés a Szerelmes után

Ti boldogító érzések!
Ti ártatlan nyögdétselések!
Te, kit nem ért kivülem más,
Titokkal tellyes húnnyorgás!
Ti epedő gerjedezéseik!
Te néma együtt-múlatás! -
Ti egybe-forrt ölelkezések!
Te édes el-ragadtatás! -

El-múltak - ah mindennek vége!
Öröm-napunk homályba tűnt,
Szerelmünk bájos édessége,
S boldog tsalódásunk meg-szűnt -
O Chlórís! élte nyúgodalmát

Kebledben hagyta kedvesed -
Utánnad sír - enyhítsd siralmát!
S hozd-fel az el-húnyt örömet!
Ha ütsz ismét Te boldog óra!
Melly kínjaimnak véget vet,
S ölembe zárja kintsemet?
Ha fordul végezésem jóra? -
O Sors! ne nyújtsd keservimet
Tovább ez ál-vígság helyében:
S önnként le-teszem éltemet
Imádott Chlorisom keblében
[<http://mek.oszk.hu/00600/00638/00638.htm#22>].

4. Ismertesse Szentjóni Szabó László zsánerrajszerú költeményeinek sajátosságát, újszerűségét:

A nagy szüret Telegden

Én részemről a puttonyos lések.
Ennek adj dézsát, kosarat ennek,
Itt ma dolgozni szükség mindennek.
Itt a gazda is, itt van a pallér,
Puska félvállán, szoknyás gavallér.
No csak legények! rajta legyetek!
Ma szüretelünk, ne heverjeteik,
Napszámát ki-ki megérdemelve,
S egyik a másik terhét viselve.
Egy meg egy kosár, ez a hatodik:
Lám comtesse Cili mint iparkodik!
No csak legények! iparkodjatok!
Ma szüretelünk, ne koplaljatok!

Míg Jani magát ott melengeti,
Napszámát ki-ki mind megeheti.
Kiveszi Poldi lám az áldomást.
Már az ő hasa nő szemlátomást.
No csak legények, egy értelemmel!
Már a kád félig van szőlőszemmel,
A szőlő leves, sok bort szűrhetünk,
A must ragadós, részegedhetünk.
Lám hogy beszédtek mind a kilenc sor:
Nagy bajjal kapánk egy fél cseber bort
[www.szozat.org/.../90-szentjoni-szabo-laszlo-a-nagy-szuret-t..].

5. Ismertesse Kármán József *A nemzet csinosodása* c. írásának magyar társadalomra vonatkozó tanításait;

6. Ismertesse Kármán József eredetiségelvét a *Fanni hagyományai* c. naplóregény alapján.

7. Elemezze Versegly Ferenc *A magyar hazának anyai szózatja* c. versét, a vizsgált vers alapján mutassa be a költő nemzet fejlődéséről vallott nézeteit

A' magyar Hazának anyai Szózatya

az ország' napjára készülő Magyarokhoz.

Gyermekeim! kiket a' dühödő Márs zordon
ölében
vérrel szoptatván, férfi-erőre nevelt.
(Mert tejem akkorban még nem volt: mélyen
aludtak
böltseim a' szomorú Semminek árva kezén):
Gyermekeim! közelít az idő, ide jertek ölembe:
végezzünk együtt böldegodásom iránt.
Vajha kesergésem már egyszer végre találna!
Böldog nyúgodalom! vissza kerülsz-e reám?
Ám én már, Fiaim! sok időtől fogva kesergek;
óh! e' két ortzán nagy könyek' árja le-folyt.
Még mikor Öseitek, kik nékem az életet adták,
szép Európának Népeit agyba-verék;
's ellenem ingerlén a' szomszéd Nemzetek' íjját,
a' romlást majd-nem gyenge fejemre hozák:
még, mikor a' hintán, bé sem pólyázva,
feküdtem,
már akkor bőven kezd vala folyini könyem.

Nem tudtam könyeimnek okát; tsak szívem
akarta
titkon, hogy sírjak durva Nememnek ügyén.
A' szomszéd fene Népek ugyan majd-szinte
hasonló
veszteiket látták Márs' dühödési miatt:
ám de, mihelyt még-is korosabb idejekre
jutottak,
szögre akasztották a' viadalmi tegezt;
's által-adák magokat Pállás' karjára, ki őket
a' boldogságnak bő kebelébe vivé.
Én pedig a' hartznál egyebet mit láttam azóta,
hogy Nemem a' gazdag Pannoni Földre le-
szállt?
Ültek ugyan TRÉSÁK, ültek MÁTYÁSOK-is
ollykor
trónusomon, Pállás' Magzati, tsendes Urak:
ám de miként rövid óra gyanánt el-enyészik az
égő
nyári nap a' Szeretők' hév apolási között;
úgy ezen esztendők hamar el-szárnyaltak

előllem,
és a' régi keserv meg-meg alára tiport.
Gyermekeim magok egymás közt több félre
hasonlván,
szívemet egyszersmind több szakaszokra
szelék.
Róka-lopódzással fene-ként bé-tsusza közikbe
a' hamis artzba takartt relligiói dagály;
's költsönözött szép színek alatt egymásra
huszítván
őket, szívemnek néki szögezte törét.^[9]
Óh Kupa! óh István! el nem fajzottanak ebben,
(vajha ne vólna való!) tölletek a' Magyarok.
Még most-is ... De mit újjítom fájdalmitat
ilyen
emlegetésekkel? Nézz ide! nyitva sebem.
Nyitva sebem, 's kezetekből vár, óh Népem'
Atyjái!
kellemes írt, avvagy mély gyökerére katzort.
Tí magatok tudgyátok ismént, melly durva
szabások
állnak Törvényünk' szent nevezettye alatt:
melly bal itéleteket rakogat vállára Nemünknek
a' tsak azért kedves, mert ezer-évi, szokás.
(Óh örök Ész! óh emberi Jus! menny-béli piomja
minden igaz jónak! melly fene sorsra jutál?
A' babonák, a' böltstelen ész, 's a' zordon erőszak
minden Nemzetnél mennyire hátra vetett?)
Mind ezeket, Fiaim! józan szalutoknak ajánlom,
úgy mint mély nyavalyám egy veszedelmes
okát.
A' gyóttény a' búza-kalászt nem ereszti magosra,
's a' gyomos ágyakban gyáva vetényke terem.
Úgy bár-melly Nemzet, ha gyomos Törvényne,
nagyobb
nem serdülhetvén, törpe Nemetske marad.
«Ám de nagy Ósinktől származtanak úgy-e
szabásink?
(Így felel egynémelly) 's régi kötések ezek?
Nem nyesegetni tehát, hanem egyig nagyra
betsűlni?
's védeni, a' míg él, tartozik, a' ki Magyar.»
Mond kérlek, mik voltak imént e' régi Atyájid?
Mint te vagy, olly nyomorútt emberek, úgy-e
bizony?
Mondgy azután embert, kibe, míg él, bé ne
lopódzzon
vagy gonosz indulat, vagy konok elme-
homály?
A' mi korosb, okosabb: Eleinktől fogva
Világunk
éven-ként vénült, 's évei-képpen okúlt.
Bólts Pállás Európában tudományi hatalmát
nyoltz-száz évek alatt nem de magosra vivé?
'S vélle az országgló, 's a' törvény-béli tudósság
nem de azonképpen tellyes erőre jutott?
E' tudományoktól kell annak kérni tanátsot,
a' ki az országgló székre le-ülni akar.
Oktalan állatokat szoktunk hódítani *szokással*;
egy bizonyos jelt adsz; 's meg-teszi, a' mit
akarsz.
Észszel, okossággal kell kormányozni az

Embent,
a' kibe a' fő ÉSZ' része rekesztve vagyon.
Őseitek, Fiaim! nem mint Despóta-királyok
írták a' Törvényt, melly Fiaikra maradt.
Ezt néktek, kik az ő született Örökössei vagytok,
a' mikoron szükség, fontra idézni szabad.
A' törvény-szerző hatalom Tí köztetek, és a'
választott Fő közt nem de fel-osztva vagyon?
A' Törvény' Fejedelmi tehát, 's nem Rabjai
vagytok,
's jobbító kezetek' nem köti hátra bilints.
Egy-általlyában, ha tanátsot tartotok egygyütt:
édes Anyátoknak bődögódása felől;
óh! a' *Többségnek* szava Títeket el ne
ragadgyon,
's a' mit mond, józan fontra vegyétek előbb.
A' *jót* és az *igazt* a' kissebb Résznek ölébe,
mert ez leg-biztosb fok-helye, rejti az Ész.
Szóllyon bár, ki akar; vagyon a' szóllásra
hatalma;
ám de beszédgyének tudgya-is adni okát.
A' ki tsak önn tetszése szerint ki-rikóltya
szabásit,
tsáf Despóta leg-ott' a' neve, hogy-ha Király.
Hát a' Gyűlésben mi egyébnek tartasuk az ollyant,
a' ki tsak a' kějhez szabja dörögve szavát?
A' perek írásban folynak, 's egy kiseded okotska
sok bíró-végzést hosszas időkre halaszt;
és az egész Nemzetnek ügyét rövid íge
szakaszsa
végbe? okok nélkül? 's kurta időtske alatt?
Anglia Országban két ellen-félre van osztva
a' Nemzet, mikoron végzi tulajdon ügyét:
nem gyűlölségből, hanem a' nyomozásnak
okáért,
melly az igazságnak mélyire hatni szokott.
Böltseik-is vagynak, kik nyilván 's tellyes
okokkal
szóllyanak a' tárgyról, melly meg-itélni-való.
Nem köteles kiki, sőt ollykor nem képpes-is
arra,
hogy Pállás aszszony' keblibe vesse magát:
hogy-ha tehát még-is bíró-szót ejteni kíván
a' Bóltsességnek jó reguláji szerint;
hallya-meg olly Bóltsnek, sőt önnként kérje,
tanátssát
a' ki az országglás' mélyire látni tanúlt.
Így azután szedgyétek elő mind, a' mi az
Ország'
bődogságának főbb akadállya lehet:
's nem magatok', hanem a' Nemzet'
hasznára tekintvén,
nyessetek-el mindent, a' mi le nyomja fejét.
A' nevelést ne tsak egy Rendnek vállára
tegyétek:
ez már sok Kormányt öszve, meg' öszve-
zavart.
Egynek itéleteit különösb erköltsivel egygyütt
bé-szürtsölgetvén a' fiatalca sereg,
minden egyéb Rendnek gyarapíttására idétlen,
's az marad, a' mi az ő Fel-nevelője vala.
Nem nevel ám a' gyáva potzik soha szíves

oroszlányt,
sem dolgoz hangyát a' tserebűli csoport.
A' tudományoknak bő kéz kell, 's elme-
szabadság:
e' kettő nélkül sínlenek a' nagy Eszek.
A' kiket a' szükség szomorú gondokba le-
süllyeszt,
nem visznek Músák' tiszteletére teményt.
A' ki pedig, mihelyest jobban gondolkodik, és ír,
mint a' kába Tsoport, érzi nyomtatni magát;
's láttya le-írtt okait nem tzáfoltatni okokkal,
sőt az igazságért vasra veretni kezét;
láttya szelíd tollát idomatlan görtsösök által,
's tollával hat-száz részre töretni fejét;
láttya jutalma gyanánt agyon-üldöztetni
személyét
egy alaton-szívú Nyáj' fene kéjje szerint:
's közre-adott írási helyett motsok-emberek által
trágár nyelveiken vízre vitetni nevét;
óh! ez az írástól bútsút fog venni leg-ottan,
's egy holtig-tsendes szögbe rekeszti magát;
honnan az ész nélkül pösögő hebehurgya
Világra,
míg önnön szívét jobbra taníttya, nevet.
Hogy-ha tehát Pállásnak örök hajlékot akartok
szerzeni mellyemben, óh diadalmas Atyák!
és az igaz tudományt maradandó lábra segéllvén
a' komor elme-homály' képtelen álma helyett,
a' sikeres Bóltseknek eszesb apolásai által
jobbnak akarjátok tenni Anyátok' ügyét:
óh! e' két akadályt vessétek félre! szabadság
és bőség nélkül sínlenek a' nagy Eszek.
A' kalmárságnak nem akarván látni divattyát
a' Magyar, önn-képpen durva veszélybe siet.
Fürge zsidók 's Rátzok, kiket ő e' végre ki-táplál,
's kiknek egész pénzét tsalfa zsebökbe tömi.
A' manufactúrák 's a' mesterségek azonképp'
mind alaton munkák a' Magyar' íze szerint:
's míg idegen kéztől szép finomságra vitetnek,
jól meg-adóztattyák a' haza-béli Nemest.
A' Nemesnek, Fiaim! kiknek vagy nintsen
üléssök,
vagy kiket a' bal-eset mostoha sorsra vetett,
m'ért ne lehetnének Kalmárok 's Mesterek?
Avvagy
jobb-e talán nékik tengeni gondok alatt?^[10]
Tí azután, Papi fő Rendek, szentséges Atyáim!
kiktől függni tudom gyászos ügyemnek okát:

Tí leg-jobb kenetet nyújthatok régi sebemre,
melly engem' végső omladozásra vihet.
Rajtatok áll, hogy az al Papság hívséggel, adóval
ellenem egy külső félre ne tsapja magát;
hogy babonás leleménnyeiével több részre ne
oszsza
egygy ágyból eredett Gyermekeimnek eszét;
's hogy polgárt-képző sikeres jóságra taníttsa
népemet a' Remeték agy-szüleménnyé helyett:
és hogy azok, kik kellemetes szugolyokba
tsatán-ként
el-bújván, magokat tsúf heverésre vetik,
el-ne vegyék a' bért motskos fortélyaik által
a' munkálódó lelki Vezérek előll.
Tí magatok, tudván, mit itél, 's mit hírdet irígyül
a' papi szent Rendről a' mai tsalfa Világ;
mintha, miként hajdan szomorú dühödésre
vezette
több Országokban a' fene póri Tsatát,
úgy most-is tsak az ő titkos fűvásai hoznák
lángba Világunknak majd valamennyi szögét;
Tí magatok, szentséges Atyák! vessétek el önn-
ként
a' súlyt, melly nem-szent tiszt-viselésre tsatol.
Óh! ne avassátok magatok' polgári ügyekbe,
mellyek híreketek durva veszélybe vetik.
Vaj! mi nem alkalmas Mennynek bérére az
ollyan,
a' ki ekére kezét fel-teszi, 's vissza-teként!^[11]
Sőt, ki az Istennek szolgálattára szegődött,
hogy-ha igaz Bajnok, futtya Világnak ügyit.^[12]
Nem többet, Fiaim! Magatok tudgyátok eléggé,
bús ügyemet, valamint senyvedezésem' okát.
Hogy-ha szünet nélkül egy kórból másba
vetődtem
orvosló Eleink' régi szabási alatt;
Óh! jele, hogy gyökerét nem tudták durva
sebemnek,
's így ki sem irthatták bágyadozások okát.^[13]
Most hát, Gyermekeim! szedgyétek-el a' mi
Anyátok'
bóldogságának főbb akadállya vala;
's nem magatok', hanem a' Nemzet' hasznára
tekéntvén,
nyessetek-el mindent, a' mi le-nyomta fejét
[http://mek.niif.hu/01100/01119/01119.htm#33].

KÉRDÉSEK ÉS FELADATOK ÖNÁLLÓ MUNKÁHOZ

Az önálló munkában a hallgatónak tanúbizonyosságot kell tenni arról, hogy képes az anyag önálló elsajátítására, valamint az elolvasott irodalom elemzésére és értelmezésére. Képes az adott problémával kapcsolatos anyag kutatására, a témával kapcsolatos szakirodalom összegyűjtésére, feldolgozására, a kutatás tárgyával kapcsolatos önálló vélemény, gondolat, javaslat megfogalmazására.

1. Dolgozza fel *Orosz László. Versegly Ferenc verstani nézetei* c. tanulmányát
[\[vfk.vfmk.hu/00000051/006.html\]](http://vfk.vfmk.hu/00000051/006.html);

2. Dolgozza fel *Szilágyi Márton. Kármán vagy Fanni?* [<http://epa.oszk.hu/>] c. tanulmányát, foglaljon állást a kérdésben;
3. Tanulmányozza Kármán József *A módi* c. írását, mutassa ki a korszak társadalmi-politikai, kulturális hagyományaira való utalásokat;
4. Tanulmányozza a német dalköltészet hatását Szentjóni Szabó László alkotásaira;
5. Tanulmányozza a magyar szentimentalizmusra jellemző sajátosságokat, mutassa ki azokat a jellemzőket, amelyekben a magyar szentimentalizmus különbözik az európaiétól.

6.Téma: Batsányi János alkotói pályája

1. Batsányi János életútja
2. A franciaországi változásokra c. epigramma ismertetése
3. Batsányi János Kufsteini elégiái
4. Batsányi János pályája a fogsága után
5. Batsányi János lírája a 20-as években

A TÉMÁ RÖVID LEÍRÁSA

Adott témában Batsányi János munkásságával foglalkozunk, a korabeli társadalmi-politikai életben betöltött szerepével. Kitérünk legtöbbször elemzett epigrammájának *A franciaországi változásokra* c. tárgyalására. Szó esik a költő szerepéről az antik költészet hagyományának, Horatius elveinek magyar irodalomban való meghonosításában. Beszélünk a Kufsteini rabságának okairól, a fogságban írt versek tematikájáról, hangulatáról, megszólítottjairól. Tanulmányozzuk Batsányi János munkásságát a fogság után. Kitérünk kritikai írásaira, valamint a 20-as években írt költészetének jellegzetességeire. A téma tárgyalásakor nagy figyelmet fordítunk Batsányi személyének, munkásságának korabeli és jelenkori megítélésére.

AJÁNLOTT IRODALOM A TÉMÁHOZ

1. Batsányi János. Bé-vezetés a Magyar Múzeumhoz. In: Batsányi János Összes művei. Prózai művek. 1. köt. Kiad. Keresztury Dezső, Tarnai Andor. Bp. 1960. 91–101. Uott: Kazinczy szövegváltozata a jegyzetekben, és maguk a jegyzetek: 437–448.
2. Szauder József. A XVIII. századi magyar irodalom és a felvilágosodás kutatásának feladatai; A klasszicizmus kérdései és a klasszicizmus a felvilágosodás magyar irodalmában. In: Sz. J.: Az estve és Az álom. Szépirodalmi Könyvkiadó, Budapest, 1970. 5–56., és 92–122.
3. Csetri Lajos. Folytonosság és változás a felvilágosodás kori magyar irodalomban. In: Folytonosság vagy fordulat? (A felvilágosodás kutatásának időszerű kérdései). Szerk. Debreczeni Attila. Debrecen, 1996. 13–33.
4. Debreczeni Attila. "Érzékenység" és "érzékeny irodalom". It 1999. 1. sz. 12–29.
5. mek.oszk.hu/00600/00611/00611.htm
6. enciklopedia.fazekas.hu/palyakep/magyar/Batsanyi.htm

7. www.literatura.hu/irok/felvil/bacsanyi.htm

8. www.mtva.hu/.../4810-batsanyi-janos-a-magyar-felvilagoso...

KÖTELEZŐ OLVASMÁNYOK LISTÁJA A TÉMÁHOZ

1. Batsányi János: A franciaországi változásokra
2. Gyötrődés
3. Egy szerencsétlen ifjú sírjánál
4. Tűnődés
5. A rab és a madár
6. A szenvedő
7. A magyar lantos
8. A magyar író
9. A mester és a tanítványa

FELADATOK ÉS TÉMÁK GYAKORLATI ÓRÁHOZ

A hallgatók a gyakorlati óra során beszámolnak az elolvasott irodalmi alkotásokról. Elemzik azokat, kimutatják a bennük rejlő történelmi társadalmi-politikai vonatkozásokat, a szövegek jelenkori aktualitására is kitérnek, valamint az utókor irodalmi hagyományára gyakorolt hatásáról is szólnak. A gyakorlati óra legfontosabb célja, hogy a hallgatók elolvassák a korszak szépirodalmi és történelmi stb. alkotásait és képesek legyenek azt elemezni, értelmezni és levonni azok jelenkori és mindenkori aktualitását.

1. Ismertesse Batsányi János a magyar nemzetpolitikáról vallott nézeteit a *Franciaországi változásokra c.* epigramma tükrében:

A franciaországi változásokra

(Kassán, 1789)

Nemzetek, országok! kik rút kelepében

Nyögtök a rabságnak kínos kötelében,

S gyászos koporsóba döntő vas-igátok

Nyakatokról eddig le nem rázhatátok;

Ti is, kiknek vérét a természet kéri,

Hív jobbágyitoknak felszentelt hóhéri!

Jertek, s hogy sorsotok előre nézzétek,

Vigyázó szemetek Párizsra vessétek [<http://mek.oszk.hu/00600/00611/00611.htm#14>]!

2. Ismertesse Batsányi János a költői hivatásról vallott nézeteit *A magyar író c.* verse alapján:

A magyar író

"Mint égő fáklya, mely setétben lángol,

S magát megemésztve másoknak világol." -

Míg az értetlenek nagy-bátran ítélik,

S a gyáva rablelkek gúnyolhatni vélik;

Míg a Bölcs örömmel szemléli, csudálja,

Mint oszlik az elmék éjjeli homályja:

Ő, (noha van máris, ki szívből dicséri,

S hogy jót akart és tett, nyilván megisméri),

Saját érdemében lelvén fő jutalmát,

Népe jobb részében veti bizodalját;

S reményli, hogy Árpád igaz maradéki

Hív fáradozásit megköszönik néki

[[http://mek.oszk.hu/00600/00611/00611.htm](http://mek.oszk.hu/00600/00611/00611.htm#55)

#55].

3. Ismertesse Batsányi János Szentjóni emlékére írt verseit, mutassa ki azok kortörténeti jelentőségét:

Gyötrődés

Ki nyög? melyik boldogtalan

Kiált megint e bú helyén?

Ki háborít fel úntalan

Magánosságom éjjelén?

Hallom, hallom keservedet,

Te vagy, lelkemnek egy fele!

Érzem minden gyötrelmedet,

Érzem; s szívem reped bele!

De ah! hozzád nem juthatok,
Hiába nyújtom karjaim,
Ah! senkit meg nem hajthatok,
Nem hallja senki jajjaim!
Felelnek ím! a kőfalak,
S kérésimet kettőztetik:
Őrzőimtől, hogy - lássalak!
Fájdalmim meg nem nyerhetik.
A kőfal szánja sorsodat,
S kérésid azt megilletik:
Őrzőidtől, barátodat
Hogy láthasd! meg nem nyerhetik...
Nagy ég! tekintsd nehéz baját,
Küldj néki éltető reményt!

4. Elemezze Batsányi János *Az európai hadakozásokra* c. versét, mutassa ki politikai nézeteit, mutassa ki ezek jelenkori aktualitását:

Az európai hadakozásokra
Új szélvészek jönnek észak tengelyéről,
Hogy napunk elűzzék borongó egéről.
Felkelnek a népek békesség öléről,
Hogy egymást elverjék hazájok földéről.
Mint az éhes medvék hideg barlangjokból,
Oly dühös haraggal törnek ki honjokból,
S ezer halált szórván kegyetlen markokból,
Koporsót csinálnak egész országokból!
Természetnek Atyja! ki e föld színére
Helyezéd az embert élet ösvényére,
S csak az egy szeretet édes érzésére
Gyúlasztván, bocsátád szabad tetszésére:
Mely komor végzések zavarták ügyünket,
Városokba gyűjtven nyomorult nemünket?
Azért hoztak-e hát így öszve bennünket,
Hogy itten bővebben onthassuk vérünket?
Míg ki nem költözött erdők homályából,
Vétkezett az ember szokott vadságából;
De, ha mi gonoszt tett tudatlanságából,
Legalább nem tette rosszra-vágyásából.
Most - fő dicsőséget abban helyheztedi,
Ha ölhet! s fegyverét vérben feresztheti;
Mert, embertársait ha bőven vesztheti,
A megbódult világ vitéznek hirdeti!

Avagy te nyisd meg ajtaját,
S bocsásd el, ó halál, szegényt!
(1795)

Egy szerencsétlen ifjú sírjánál
Őnéki megnyitotta már
Révét a jóltévő halál:
A mí hajónk habok közt jár,
S nem tudjuk, partot hol talál.
Ti szüzek! s tí is, ó Tiról
Ifjú polgári! jöjjetek,
S az emberség barátiról
Barátom sírján zengjetelek
[<http://mek.oszk.hu/00600/00611/00611.htm#33>]!

Büszke, gyarló ember! hová visz vakságod?
Miként bitangolod lelki méltóságod!
Abban lehet-e hát legfőbb boldogságod,
Hogyha vérségidet holt-halomba vágod?
Tudjad, ó balgatag! hogy az ész mivében
Van érdem, s a szívnek munkás erkölcsében;
Vitézség, a haza serény védelmében -
Nem a győző karban, nem a vad elmében!
Csalatkozott népek fellázadt vezéri!
Timiattatok foly ennyi ember véri!
De ó! lesz oly idő, mely azt visszakéri,
Ha az élet ura munkátokat méri!
Nincs isten? - Nincs, aki vigyázna reátok,
Dühös vakságtokban tán azt gondoljátok?
Nem dőlhet le porba, minthogy nincs
bírátok,
Nemzetek átkával terhelt koronátok? -
Hah! hogyha ércé vált kegyetlen szívetek,
S nincs emberi érzés már többé bennetek:
Tekintsetek körül, vakok! s reszkessetek;
Nem állhat már soká megrendült széketek
[<http://mek.oszk.hu/00600/00611/00611.htm#26>]!
(1792)

KÉRDÉSEK ÉS FELADATOK ÖNÁLLÓ MUNKÁHOZ

Az önálló munkában a hallgatónak tanúbizonyságot kell tenni arról, hogy képes az anyag önálló elsajátítására, valamint az elolvasott irodalom elemzésére és értelmezésére. Képes az adott problémával kapcsolatos anyag kutatására, a témával kapcsolatos szakirodalom összegyűjtésére, feldolgozására, a kutatás tárgyával kapcsolatos önálló vélemény, gondolat, javaslat megfogalmazására.

1. Tanulmányozza Batsányi János szerepét a korabeli politikai gondolkodás alakításában;
2. Tanulmányozza Batsányi János nemzetpolitikáról vallott nézeteit;
3. Tanulmányozza Batsányi János Kufsteini elégiáinak tematikáját,

problematikáját, megszólítottjait;

4. Tanulmányozza Batsányi alkotói hitvallását, az alkotó politikai szerepvállalásáról vallott nézeteit.

7.Téma: Csokonai Vitéz Mihály alkotói pályaképe

1. Csokonai Vitéz Mihály életútja
2. Csokonai Vitéz Mihály költészetének sajátossága, újdonsága
3. Csokonai Vitéz Mihály költői programja
4. Csokonai Vitéz Mihály Lilla-kötete
5. Csokonai Vitéz Mihály Dorottya c. vígeposza

A TÉMA RÖVID LEÍRÁSA

Adott témában Csokonai Vitéz Mihály munkásságának tanulmányozásával foglalkozunk. Kitérünk költészetének sajátosságaira, újdonságára. Ismertetjük költői programját, amelyet *A vidám természetű poéta* c. versében ismertet. Foglalkozunk a Diétai Magyar Múza c. verses folyóirat szerepével munkásságában. Megvizsgáljuk a Lilla-kötet megírásának célját, megszólítottját, szerkezeti felépítését, elemezzük a kötet verseit. Tanulmányozzuk Csokonai társadalmi-politikai jellegű verseit. A költő népköltészetű ihletésű verseinek sajátosságaira is kitérünk. Részletesen tárgyaljuk Dorottya c. vígeposztát, annak társadalmi-politikai, nemzeti vonatkozásait, tanítását. Nagy figyelmet fordítunk Csokonai szerepére a népköltészeti hagyomány irodalmi szintre való emelésében. Kitérünk korabeli és jelenkori megítélésére.

AJÁNLOTT IRODALOM A TÉMÁHOZ

1. A tudományos irodalom c. fejezet. In: A magyar irodalom története 1772-től 1849-ig. Szerk. Pándi Pál. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1965. ("Spenót"), III. k. 80–87.
2. Onder Csaba. A klasszika virágai. Debrecen, 2003.
3. Bíró Ferenc. A felvilágosodás korának magyar irodalma. Bp. 1994., vagy 1995.
4. Pál József. Az antik modernsége a XVIII. század második felében. In: P. J.: A neoklasszicizmus poétikája. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1988. 80–97.
5. Szauder József. A XVIII. századi magyar irodalom és a felvilágosodás kutatásának feladatai; A klasszicizmus kérdései és a klasszicizmus a felvilágosodás magyar irodalmában. In: Sz. J.: Az estve és Az álom. Szépirodalmi Könyvkiadó, Budapest, 1970. 5–56., és 92–122.
6. mek.oszk.hu/00600/00636/html/vers_e-z.htm
7. enciklopedia.fazekas.hu/palyakep/magyar/Csokonai.htm
8. <http://www.literatura.hu/irok/felvil/csokonai.htm>
9. www.fay.sopron.hu/fay/tanaraink/.../csokonai_vitez.ppt
10. dia.pool.pim.hu/html/muvek/.../nemesnagy00265.html

KÖTELEZŐ OLVASMÁNYOK LISTÁJA A TÉMÁHOZ

1. Csokonai Vitéz Mihály: Tartózkodó kérelem
2. Az estve
3. Konstantinápoly
4. A magánossághoz
5. A reményhez
6. Még egyszer Lillához
7. Dorottya
8. Szegény Zsuzsi a táborozáskor

FELADATOK ÉS TÉMÁK GYAKORLATI ÓRÁHOZ

A hallgatók a gyakorlati óra során beszámolnak az elolvasott irodalmi alkotásokból. Elemzik azokat, kimutatják a bennük rejlő történelmi társadalmi-politikai vonatkozásokat, a szövegek jelenkori aktualitására is kitérnek, valamint az utókor irodalmi hagyományára gyakorolt hatásáról is szólnak. A gyakorlati óra legfontosabb célja, hogy a hallgatók elolvassák a korszak szépirodalmi és történelmi stb. alkotásait és képesek legyenek azt elemezni, értelmezni és levonni azok jelenkori és mindenkori aktualitását.

1. Elemezze Csokonai *Tartózkodó kérelem* c. versét

TARTÓZKODÓ KÉRELEM

A hatalmas szerelemnek
Megemésztő tüze bánt.
Te lehetsz írja sebemnek,
Gyönyörű kis *tulipánt!*
Szemeid szép ragyogása
Eleven hajnali tűz,

Ajakid harmatozása

Sok ezer gondot elűz.

Teljesítsd angyali szókkal,

Szeretőd amire kért:

Ezer ambrózia csókkal

Fizetek válaszóért

[<http://mek.niif.hu/06300/06302/html/csokonai1.htm#342>]

2. Ismertesse Csokonai politikai nézetét a *Konstancinápoly* c. verse alapján:

KONSTANCINÁPOLY

Amint a Bosporus Európát mossa,
Másfelől Ázsia partjait csapdossa,
Itt büszke hajjai dicsekedve folynak
Kevély fala alatt Konstancinápolynak,
E másik Rómának pompás düledéki
Borzasztó árnyékot bocsátanak néki.
De jöszte be, Múzsám, a városba velem,
Téged nem rettenthet itt semmi félelem.
Mennyi kincs, óh Múzsám! melly sok gyöngy s
patyolat,
Mennyi nép, mellyet visz csak egy parancsolat!
A tágas utcákon sok veres selyembe
Öltözött törökök találkoznak szembe.
Kevélyen ugratják az arabs paripát,
Szíván ázsiai dohánnal tölt pipát.
Csillámló kardjoknak gazdag briliántja
Az olcsó aranyat megvetéssel szántja.
Itt néz ki egy dáma, de irigy fátyola
Minden szépségeket tőlünk béburkola.
Jer, Múzsám, láthatsz még sok száz szebbet
szembe,
Hogyha bémegy ama firhangos hárembe.
Ez olyan magazin, vagy inkább kalitka,
Ameltyben csirippol a császárnak titka.

Olly templomsekrestye, mellyben a zultánnak

Erőt, egészséget sok hívek kívánnak.

És ha érkezése hallatik Szelimnek,

Sok száz előkontyú turbékol egy hímnek.

Mikor excerpálni akar únalmába,

Bémegyzen e dáma-bibliothékába,

Hol sok ázsiai pergamen membrána

Író pennájának megnyílni kívánna.

De kisiess, Múzsám, mert majd a császárnak

Daktilust éneklő múzsáihoz zárnak.

A szemfűl heréltek utánad zúdúlnak,

Jer más oldalára a fénylő Stambulnak.

A roppant templomok, nézd, miként kérkednek

Nevével a benne lakó Muhamednek!

Ameltyekbe sok szent bögéceket halla

Az ezekben igen gyönyörködő Alla,

Ki örül, hogy nevét a felhőkre hánnya

Zöld selyem turbánban fénylő muzulmánja,

S könyörűlvén hozzá esdeklő táborán,

Szentebb lesz az illyet ígérő Alkorán.

Ti is itt állotok, kőszálnyi mecsetek,

Meltyek a fellegek közé rejteztetek!

Hegyes tetőtöknek aranyozott holdja

Fényjével az égi holdak számát toldja.

Óh, e népre, óh melly sűrű felhőt vona

A szentség színével bemázolt babona!
 Denevér babona! bagoly vakbuzgóság!
 Meddig lesz körmöd közt a Mindenhatóság?
 Míg ülsz a királyok koronáján, kincsén?
 A vitézek kardján s a népek bilincsen?
 Míg az emberi nem hajdan a természet
 Együgyű keblében nyugva heverészett,
 Nem emeled még fel kiáltásod szavát,
 Hogy keresd a vak éj fiainak javát.
 Boldog volt a világ s e hiú szó: Szentség,
 Nem volt a legszörnyűbb gonoszokra mentség.
 Állott a Természet örök építménye,
 Élt az emberiség legszentebb törvénye.
 De mióta ennek sok romlást szenvedett
 Oldalába raktad, bal madár! fészkedet:
 Azólta számodra rakja a lenyomott
 Értelem azt a sok felséges templomot
 Azólta adja ki a kenyért házából,
 Kikapván éhhez holt kicsinyje szájából
 A szent névre vágyó, balgatag anya is,
 Hogy tudjon mit rágni dervised foga is.
 Sok bolond kiadja utolsó fillérét,
 Leteszi a mennynek árendáját s bérét,
 Hogy mikor az óltárt építik számodra,
 Kecskeszórt vihessen ő is óltárodra.
 Nappali altodban látsz ezer álmokat
 S éjjel a népek közt húholod azokat
 Jöjj ki a nappali fényre, hadd láthassunk,
 S mennyei képedet látván, imádhassunk.
 Te a vak homályban rakod a templomot
 És onnan ígéred a paradicsomot,
 S csak bétolongjanak hozzád a moséba,
 Az észet és a virtust hagyod csak kardéba.
 Hát már hogy valaki böjtölget pénteken,
 Hogy étlen s mezítláb jár a szent helyeken,
 Olyan nagy érdem-é egy-két liturgia,

3. Ismertesse Csokonai szerelmi költészetének sajátosságait:

A RÓZSABIMBÓHOZ

Nyíl ki, nyájason mosolygó
 Rózsabimbó! nyíl ki már,
 Nyíl ki; a bokorba bolygó
 Gyenge szellők csókja vár.
 Nyíl ki, gyenge kerti zsenge:
Hébe nektárt hint terád,
 Szűz nyakadba *Flóra* gyenge,
 Bársonyos palástot ad.
 Ó, miként fog díszesedni
 Véled e parányi kert!
 Ó, hogy óhajtják leszedni
 Rólad azt a drága szert! -

4. Ismertesse Csokonai népköltészeti hagyományát a Szegény Zsuzsi a táborozáskor c. verse alapján:

SZEGÉNY ZSUZSI, A TÁBOROZÁSKOR

Estve jött a parancsolat
 Viola-szín pecsét alatt,
 Egy szép tavaszi éjszakán
 Zörgettek Jancsim ablakán.

Hogy az ember azzal lehet Isten fia?
 S hogy paradicsomba és mennybe részt vegyen,
 Szükség, hogy skeletont és zarándok legyen?
 Külömben nem lehet idvezült törökké,
 Ámbár emberséges ember volt örökké?
 Egy paradicsomot magának így tetet
 Minden nemzet s abból kizár más nemzetet.
 Természet! emeld fel örök törvényedet,
 S mindenek hallgatni fogják beszédedet.
 E kézzel fogható setétség eltűnik,
 Az éjnek madara húholni megszűnik.
 Egy jóltévő világ a mennyből kiderül,
 S a sok kigondolt menny mind homályba
 merül.
 Ah, ti máris abból fakadt indulatok!
 Nyelvemre harsogóbb hangokat ontsatok.
 Emelkedj fel, lelke! - előre képzelem,
 Mint kiált fel szóval egyet az értelem,
 S azonnal a setét kárpitok ropognak:
 A szívről az avúlt kérgék lepattognak;
 Tárházát az áldott emberiség nyitja,
 Édes fiainak sebeit gyógyítja;
 A szeretet lelke a földet bételi
 S az ember az embert ismét megöleli.
 Eloszlanak a szent s a panaszos hangok,
 Boldogító ércé válnak a harangok.
 Azzal sok száz embertáron segítenek,
 Amin most egy cifra tornyot építenek.
 Siess, késő század! jövel, óh boldog kor!
 Én ugyan lelketlen por leszek már akkor,
 De jöttödre vígan zengem énekemet:
 Vajha te csak egyszer említnél engemet
 Úgy e bagoly világ ám rémítne tőle,
 Nemes utálással halnék ki belőle
 [http://mek.niif.hu/06300/06302/html/csokonai1.htm#127].

Hadd szakasszalak le, édes

Rózsaszál: szép vagy te már.

Héj, ha meglát, hány negédes,

Hány kacér leányka vár!

Nem, nem! egy leány se nyissa

Büszke fűzőjét terád.

Últetőd kedves X ... issa

Néked újabb kertet ad.

Ott kevélykedj bíboroddal,

Ékesebb bíborja között!

Ott kevélykedj illatoddal,

Kedvesebb illatja között

[http://mek.niif.hu/06300/06302/html/csokonai1.htm#330]!

Éppen akkor vált el tőlem,

Vígan álmodott felőlem,

Kedvére pihent ágyában,

Engem ölelvén álmában:

Mikor bús trombitaszóra

Úlni kellett mindjárt lóra,

Elindulván a törökre;
Jaj! talán elvált örökre!
Sírva mentem kártélyjáig
S onnan a kertek aljáig.
Indult nyelvem bús nótára,
Árva gerlice módjára.
Csákóját könnyel öntöztem,
Gyász pántlikám rákötöztem;

Tíz rózsát hinték lovára,
Százannyi csókot magára.
A lelkem is sírt belőlem,
Mikor búcsút veve tőlem:
"Isten hozzád!" többet nem szólt,
Nyakamba borúlt s megcsókolt
[<http://mek.niif.hu/06300/06302/html/csokoi1.htm#316>].

KÉRDÉSEK ÉS FELADATOK ÖNÁLLÓ MUNKÁHOZ

Az önálló munkában a hallgatónak tanúbizonyságot kell tenni arról, hogy képes az anyag önálló elsajátítására, valamint az elolvasott irodalom elemzésére és értelmezésére. Képes az adott problémával kapcsolatos anyag kutatására, a témával kapcsolatos szakirodalom összegyűjtésére, feldolgozására, a kutatás tárgyával kapcsolatos önálló vélemény, gondolat, javaslat megfogalmazására.

1. Tanulmányozza Csokonai ars poétikáját az Anakreoni versek alapján;
2. Tanulmányozza Csokonai közboldogságról vallott nézeteit;
3. Tanulmányozza Csokonai népköltészeti elméletét;
4. Dolgozza fel *Hargitay Emil. Versciklus és metrum: két megjegyzés Csokonai párverséhez (Egy tulipánhoz, Tartózkodó kérelem)* c. írását, vonatkoztassa le a megismert információt Csokonai más verseire
[http://www.irodalomismeret.hu/files/2015_2/hargittay_emil.pdf].

8.Téma: Csokonai költő-barátai

1. Fazekas Mihály munkássága
2. Fazekas Mihály Lúdas Matyi c. művének társadalmi-politikai vonatkozásai, üzenete
3. Földi János alkotói pályaképe

A TÉMA RÖVID LEÍRÁSA

Adott témában Fazekas Mihály és Földi János munkásságával, a kor irodalmi, szellemi életében betöltött szerepükkel foglalkozunk. Kitérünk Fazekas Mihály költészetének elemzésére, korai és késő költészetének értékelésére. Foglalkozunk katonai verseinek témavilágával, hangulatával, szerelmi költészetével a Ruzsanda és Ámeli szerelem élményével. Részletesen elemezzük a *Lúdas Matyi* c. mű társadalmi-politikai vonatkozásait, tanítását. Fazekas közéleti tevékenységét is megvizsgáljuk.

A téma keretén belül Földi János munkásságával is foglalkozunk, elsősorban hitvesi költészetét tanulmányozzuk, de nyelvművelő tevékenységére is kitérünk.

AJÁNLOTT IRODALOM A TÉMÁHOZ

1. Bíró Ferenc. A felvilágosodás korának magyar irodalma. Bp. 1994., vagy 1995.

- Bevezető fejezet. 7–22.
2. Szaunder József. A XVIII. századi magyar irodalom és a felvilágosodás kutatásának feladatai; A klasszicizmus kérdései és a klasszicizmus a felvilágosodás magyar irodalmában. In: Sz. J.: Az estve és Az álom. Szépirodalmi Könyvkiadó, Budapest, 1970. 5–56., és 92–122.
 3. Csetri Lajos. Folytonosság és változás a felvilágosodás kori magyar irodalomban. In: Folytonosság vagy fordulat? (A felvilágosodás kutatásának időszerű kérdései). Szerk. Debreczeni Attila. Debrecen, 1996. 13–33.
 4. Debreczeni Attila. "Érzékenység" és "érzékeny irodalom". It 1999. 1. sz. 12–29.
 5. Baróti Dezső. Csokonai "Dorottya"-ja. In: Baróti Dezső: Írók, érzelmek, stílusok. Bp. 1971.
 6. Nagy Sándor: F. J. a grammatikus és a nyelvújító. Hajdúhadház 1929.
 7. Horváth János: Csokonai. Csokonai költőbarátai. F. és Fazekas. 1938. 72–84.
 8. Beke Albert: F. és Csokonai verselmélete. ItK 1955. 62–75.
 9. Bán Imre: Adalékok F. J. életrajzához. ItK 1957. 262–272.
 10. <http://mek.oszk.hu/01100/01149/html/fazekas.htm>
 11. enciklopedia.fazekas.hu/eletrajz/Fazekas_Mihaly.htm
 12. <http://cultura.hu/kultura/fazekas-mihaly-es-a-ludas-matyi/>
 13. okt.kmf.uz.ua/mtc/oktat.../Felvilagosodas_és_romantika.doc
 14. mek.oszk.hu/02200/02228/html/03/130.html

KÖTELEZŐ OLVASMÁNYOK LISTÁJA A TÉMÁHOZ

1. Fazekas Mihály: Lúdas Matyi
2. Egy véres ütközet estvéjén serkent gondolatok
3. A megégett nagytemplom falai között serkent gondolatok
4. A meglelégedés
5. Ruzánda moldvai szép
6. Ámelim
7. Végbúcsu Ámelitől
8. Kalendárium magyarázatja után serkent gondolatok
9. Nyári esti dal
10. Hortobágyi dal
11. Földi János: Enyim Juliska
12. Egy kevély széphez
13. Idegen szépség

FELADATOK ÉS TÉMÁK GYAKORLATI ÓRÁHOZ

A hallgatók a gyakorlati óra során beszámolnak az elolvasott irodalmi alkotásokról. Elemzik azokat, kimutatják a bennük rejlő történelmi társadalmi-politikai vonatkozásokat, a szövegek jelenkori aktualitására is kitérnek, valamint az utókor irodalmi hagyományára gyakorolt hatásáról is szólnak. A gyakorlati óra legfontosabb célja, hogy a hallgatók elolvassák a korszak szépirodalmi és történelmi stb. alkotásait és képesek legyenek azt elemezni, értelmezni és levonni azok jelenkori és mindenkori aktualitását.

1. Ismertesse Fazekas Mihály korai hadi, politikai verseinek sajátosságait, hangulatát:

Rajta vitéz

Trombita zeng, dühög a paripák nyoma, durrog az ágyú,

Bög, morog a levegő, püfög a föld, bömböl az elgyúlt
Bombi, az aprólék tűzfegyverek egyre ropognak.

Lóra legény! jön az ellenség, ránk hajtja kapóra
Veszni való seregét; résen kell várni vitézek!
Már elibek bukkant egy éppen rájuk irányzott
Bombi, meg is dobbantak ugyan; de megint iramodnak,
Meghökken a halál tőlök, s ím ránk igazítja
Veszni való seregét; résen kell állni vitézek! -

Így vetik a dühögő szelek a moccanni szokatlan
Kösziklák derekához az oktalanul hömpölygő
Nagy tenger vizeit, melyhez dulakodva rohannak,
S elbődülve locsongnak el, ők is veszteket érik
Márvány mejjünkön. Nyomd bé, fiam, a süveged jól,
S rettentő kardod magyarán markodba szorítván
Rajta vitéz! Nagy szíved után, nagy lelked azonban,
Mely a győzöttön könyörülő, nyomba kövessen
[<http://mek.oszk.hu/00600/00649/html/vers01.htm#07>].

2. Elemezze Fazekas Ruzsánda moldvai szép és Ámelihez c. verseit, hasonlítsa össze ezeket a verseket és mutassa ki a versek érzelmi változatosságát, költői sajátosságait:

Ruzsánda moldvai szép

A nyúgodalomnak útján
Még nem is messze mentünk;
A borzasztó csata után
Még csak alig pihentünk;
A hadra feszült ereink
Még jól se lankadtak;
Tüzünktől felforrt véreink
Még el se csillapodtak:
Mégis mely gyenge mozgások,
Melyek bennem pezsegnek.
Egy harc után nem szokások
Igy verni sziveknek.
Óh hányféle indulattól
Hányódunk és vetődünk!
Most a hadi ábrázattól
Talpig felhevítődünk:
Majd egy szép kép csillámjától
Lobbant fel egy tekintet,
Melynek igaz bírásától
Márs vasbottal elintett.
Most is a török puskája
Nem lőtt meg oly mérgessen,
Mint egy oláh kislyánykája
Rám tekintvén édesen.
Nem láttam én még vad fának
Soha ily szép gyümölcsét,
Egy havason nőtt oláhnak

Ámelihez

Veled való mulatásom
Táplálta életemet,
Tőled való elválásom
Siettetni végemet.
Ámelim! míg öleltelek,
Haláltól tudtam félni,

Ilyen nyájas erkölcsét.
A Mahomed zord vitézze
Elfelejteti vadságát,
Dühösségében csak nézze
E természet virágát.
Én is, ha magyar nem volnék,
Érte nevem letenném,
Vagy halnék, vagy megbomolnék
De Ruzsándát elvenném.
Ha nem volnék, ami vagyok,
Lábom azt is igérte,
Hogy a Kárpátusok nagyok,
Mégis megmáshoz érte.
Oláhszűrt vennék magamra,
Kérges bocskort kötöznék,
Fejszét vennék a vállamra,
S a hegyekbe költöznék,
Ha kimennék a juhokkal,
Ruzsándát is kicsalnám,
Talpig megraknám csókokkal,
Örömömbe befalnám.
Vess véget hazai hűség
E lány gondolatoknak,
A puhának gyönyörűség,
Pálma kell a bajnoknak
[<http://mek.oszk.hu/00600/00649/html/vers01.htm#09>].

Miolta elvesztettelek,
Félek azóta élni.
Gondolám: e fa enyhébe
Hogy majd nyugalmam lelem
S ím könnyebbülés helyébe
Még kínomat terhelem.

E hely szerelmünk kezdését
Juttatja bús eszembe,
Hallom egy galamb nyögését,
S könnyek gyűlnek szemembe,
Amott, ahol a vízesés
Az ekhót fecsegteti,
Úgy tetszik, a csergedezés
Nevedet emlegeti.
De csak hasztalan lesem,
Senki sem száll ölembe;
Mivel Ámeli kedvesem!

3. Ismertesse Fazekas háborúról vallott nézeteit költészetének második szakaszában írt versei alapján:

A megégett nagytemplom falai között serkent gondolatok

No, megvan a kár! hajdani címerünk
És régi díszünk pernye alatt hever.
Amit tehát dicső atyáink
A veszedelmes idők s bajok közt
Hol életek, hol drága vagyongaik
Feláldozásán tudtak, az ellene
Folyvást agyarkodó veszélyek
Körme alól ki-kiváltogatni,
Gyász omladékban hányja szemünkre, ma
A fényes úttól mennyire távozáink
Melyen nagyérdemű atyáink
Felnyomozák vetekedve Kodrust.
Hív bajnokinknak mennyei lelkei
Kik Régulusnak legnehezebb nyomán
Törtettetek romolhatatlan
Vára felé az örök neveknek.
Bátran vivén a nyársakat, a kemény
Halálra, kedves honnyotokért, ugyan
Lássátok e szörnyű veszélyét
Aljasodott maradékitoknak,
Áldott atyáink! hogyha ugyan lehet
A boldogoknak sírni, sirassatok,
Mert vége a Palládiumnak.
Vége van! és mi, ihol la! élünk.

4. Ismertesse Földi János hitvesi költészetének sajátosságát:

Idegen Szépség.

Vegyed, vigyed, te Szemtelen! lakirozott
pofádat!
Vakold magad', 's kenőtseid' képedre
patsmagoljad!
Veres hajad porozd-be jól, 's borítsd-be nagy
szitáddal;
Ne hogy, ha tám tüzet vetend, Szomszédodat ki-
gyúlytsa.
Hosszú nyakad takarja gyöngy, miként üveg
ragyogjon.
Ki-mangorolva homlokod, selyembe talpig
öltözz.
Te тұrhetetlen illatod fedezzd szagos vizekkel,
Mellyed feszítsd, sovány farod' nevelje nagy far-
abróns.
Miért erőlteted magad, hogy a' mi nints
mutassad?

Nem vagy itt, csak szívembe.
Nálad nélkül nem találom
E világban kedvemet,
S érzem, hogy a végső álom
Már altatja véretem.
De akkor is, édes hívem!
Ha éltem kell végezni,
Hogy szeret, azt fogja szívem
Utóljára érezni
[<http://mek.oszk.hu/00600/00649/html/vers02.htm#21>].

Szánjátok-e már elcsenevült fiak
Lassú veszélyét, mert oda hajdani
Egymás eránt való szerelmünk,
Melyet örökbe ti hagyatok ránk.
Sem a tatárok, vagy törökök, sem a
Rossz nyíri pajkos nép riha tábora
Nem tettek ennyi kárt közöttünk,
Mint ihol a ravasz elpuhulás.
A közhaszonról már nem is álmodunk,
Egymást emésztjük, s boldog atyák! jeles
Érdemteket, hív társaiknak
Kornyadozó nyakakon tapodják
Némely, csak önnön hasznokat éhező
Fukar kevélyek. Mert bizony a sasok
Bagoly toronygokká fajultak.
Óh, esedeztetek istenünknél
Értünk, dicsőült lelkek! E hamvain
Szent templomodnak, mennyei jó Atyánk,
Im én is elbágyadva kérlek,
Halld meg uram! Könyörülj hazámon!
Add vissza közénk a szeretet tüzét,
Mely szíveinkből mind kialudt! vele
Hadd légyen e szent hely, midőn majd
Helyre fog állni, dicsőbb amannál
[<http://mek.oszk.hu/00600/00649/html/vers03.htm#26>].

Mi haszna sok kenőtseid' 's vakolgtásaidnak?

Mi haszna sok le-tsorgatott szagoskodó
vizednek?

Se' tettetett szemöldököd, se' carminod, se'
gyöngyöd,

Sem értéked' felyül-haladtt ruházatot nem illik.
Ruházzd magadra Bengalát, feredj szagos
vizekben,

Aranyban, gyöngybe fűzsd magad: szép az, de
nem te vagy szép.

Sem a' mi nints magadnak azt nem adhatod-meg
ezzel,

Sem a' mi van, de nem derék, el-nem feded
hibáit.

Fa kép maradsz, ha el-veted, 's tsak a' vagy a' ki
vóltál.

Rút a' mi rút ezekkel is. Szép a' mi szép tsak úgy
is,

Ha szer-felett nem ékesül. Bársony nyereg
számáron
Az éktelen tsinosgatás. - Kerek beszéd 's igaz
szó,

Hijába ferdik a' Rigó, nem léssz belőle Hattyú
[<http://mek.oszk.hu/00600/00650/00650.htm#13>
]!

KÉRDÉSEK ÉS FELADATOK ÖNÁLLÓ MUNKÁHOZ

Az önálló munkában a hallgatónak tanúbizonyságot kell tenni arról, hogy képes az anyag önálló elsajátítására, valamint az elolvasott irodalom elemzésére és értelmezésére. Képes az adott problémával kapcsolatos anyag kutatására, a témával kapcsolatos szakirodalom összegyűjtésére, feldolgozására, a kutatás tárgyával kapcsolatos önálló vélemény, gondolat, javaslat megfogalmazására.

1. Tanulmányozza Fazekas Mihály Lúdas Matyi c. művének társadalmi-politikai mondanivalóját, üzenetét;
2. Tanulmányozza Fazekas Mihály műveinek népköltészeti sajátosságait;
3. Tanulmányozza Fazekas Mihály költészetének sajátosságait;
4. Tanulmányozza Földi János költészetének korabeli megítélését, helyét a magyar irodalomban.

9.Téma: Kazinczy Ferenc alkotói pályaképe

1. Kazinczy Ferenc életútja
2. Kazinczy Ferenc nyelvi eszménye és irodalmi felfogása
3. Kazinczy Ferenc nyelvújítási törekvései
4. Kazinczy pesti triásza

A TÉMA RÖVID LEÍRÁSA

Adott témában Kazinczy Ferenc munkásságával foglalkozunk. Kitérünk korai költészetének, irodalmi, közéleti és politikai tevékenységének bemutatására, korai műveinek elemzésére. Foglalkozunk Kazinczy Ferenc Kufsteini rabságával, fogsága alatti szemléletváltásával. Tanulmányozzuk Kazinczy Kufstein előtti és utáni nyelvi eszményének, irodalmi felfogásának sajátosságait. Behatóan vizsgáljuk az Ortológus és neológus vitát, a Mondolat és a Felelet a Mondolatra c. gúnyirat szerepét a korabeli nyelvújítási harcok alakításában. Elemezzük az *Ortológus és neológus nálunk és más nemzeteknél* c. írást, annak szerepét a nyelvi vita lezárásában. Szó esik Kazinczy szerepéről a magyar nyelvű színházi élet támogatásában.

A témán belül Kazinczy pesti triászával: Szemere Pál, Vitkovics Mihály és Horváth István munkásságával is foglalkozunk.

AJÁNLOTT IRODALOM A TÉMÁHOZ

1. Fried István. Goethe és Kazinczy. Goethe magyar recepciójának néhány kérdése. In: It 1989. 229–265., és: F. I.: Az érzékeny neoklasszicista. Vizsgálódások Kazinczy Ferenc körül. Sátoraljaújhely–Szeged 1996. 61–84.

2. Pál József. Az antik modernsége a XVIII. század második felében. In: P. J.: A neoklasszicizmus poétikája. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1988. 80–97.
3. Batsányi János. Bé-vezetés a Magyar Múzeumhoz. In: Batsányi János Összes művei. Prózai művek. 1. köt. Kiad. Keresztury Dezső, Tarnai Andor. Bp. 1960. 91–101. Uott: Kazinczy szövegváltozata a jegyzetekben, és maguk a jegyzetek: 437–448.
4. Fried István. Az "érzékeny" Kazinczy Ferenc. ItK 1984. 150–162, és F. I.: Az érzékeny neoklasszicista. Vizsgálódások Kazinczy Ferenc körül. Sátoraljaújhely–Szeged 1996. 9–27.
5. Gergye László. Kazinczy költészete. In: Kazinczy Ferenc Összes költeményei. S. a. r. Gergye László. Balassi Kiadó, Budapest, 1998. 15–36.
6. Fried István. A "Fogságom naplója" regénye. ItK 1986. 683–694., és: F. I.: Az érzékeny neoklasszicista. Vizsgálódások Kazinczy Ferenc körül. Sátoraljaújhely–Szeged 1996. 129–145.
7. Fried István. Kazinczy Ferenc útleírásai. ItK 1993. 350–362, és F. I.: Az érzékeny neoklasszicista. Vizsgálódások Kazinczy Ferenc körül. Sátoraljaújhely–Szeged 1996. 115–128.
8. Csetri Lajos. Nyelvújítás a XIX. század első évtizedében. In: Csetri Lajos: Egység vagy különbözőség? Bp. 1990. 30–98.
9. mek.oszk.hu/02200/02228/html/03/152.html
10. enciklopedia.fazekas.hu/palyakep/magyar/Kazinczy.htm
11. irodalom.arts.unideb.hu/kutatas/textologia/docs/PE.pdf

KÖTELEZŐ OLVASMÁNYOK LISTÁJA A TÉMÁHOZ

Kazinczy Ferenc: Tövisek és virágok kötetből szabadon választott versek
 Orthológus és neológus nálunk és más nemzeteknél
 Fogságom naplója
 Pályám emlékezete
 Erdélyi levelek
Szemere Pál: Tekintetes Vida László úrhoz
Vitkovics Mihály: Vitkovics Mihály versei és meséi c. kötetből szabadon választott versek

FELADATOK ÉS TÉMÁK GYAKORLATI ÓRÁHOZ

A hallgatók a gyakorlati óra során beszámolnak az elolvasott irodalmi alkotásokról. Elemzik azokat, kimutatják a bennük rejlő történelmi társadalmi-politikai vonatkozásokat, a szövegek jelenkori aktualitására is kitérnek, valamint az utókor irodalmi hagyományára gyakorolt hatásáról is szólnak. A gyakorlati óra legfontosabb célja, hogy a hallgatók elolvassák a korszak szépirodalmi és történelmi stb. alkotásait és képesek legyenek azt elemezni, értelmezni és levonni azok jelenkori és mindenkori aktualitását.

1. Ismertesse Kazinczy Ferenc korai szentimentális verseit;
2. Ismertesse Kazinczy Ferenc *Tövisek és virágok* c. kötetének témáját, megszólítottjait, szerepét a korabeli nyelvújítási harcokban;
3. Ismertesse Kazinczy Ferenc *Orthológus és neológus nálunk és más nemzeteknél* c. írásának szerepét a korabeli nyelvújítási viták lezárásában;
4. Ismertesse Kazinczy Ferenc Kufsteini fogsága alatt megfogalmazódott nézeteit.

KÉRDÉSEK ÉS FELADATOK ÖNÁLLÓ MUNKÁHOZ

Az önálló munkában a hallgatónak tanúbizonyságot kell tenni arról, hogy képes az anyag önálló elsajátítására, valamint az elolvasott irodalom elemzésére és értelmezésére. Képes az adott problémával kapcsolatos anyag kutatására, a témával kapcsolatos szakirodalom összegyűjtésére, feldolgozására, a kutatás tárgyával kapcsolatos önálló vélemény, gondolat, javaslat megfogalmazására.

1. Tanulmányozza Kazinczy Ferenc nyelvi szemléletének változását fogsága előtt és után;
2. Tanulmányozza Kazinczy Ferenc irodalom-felfogásának jellemzőit fogsága előtt és utána;
3. Tanulmányozza Kazinczy szerepét a magyar színházi élet támogatásában;
4. Dolgozza fel *Köves Margit. Kazinczyról és a magyar nyelvújításról*.

10. Téma: Berzsenyi Dániel alkotói pályája

1. Berzsenyi Dániel életútja
2. Berzsenyi Dániel politikai tartalmú versei
3. Berzsenyi Dániel létösszegző versei
4. Berzsenyi Dániel vallásos költészete

A TÉMA RÖVID LEÍRÁSA

Adott témában Berzsenyi Dániel alkotói pályájának tanulmányozásával foglalkozunk. Szó esik politikai tartalmú verseinek témájáról, hangulatáról, céljáról, üzenetéről. *Elemezzük a Magyarokhoz I, II, Az ulmai ütközet, A felkölt nemességhez* c. verseket. Kitérünk Berzsenyi létösszegző verseire, azok lelki vonatkozásaira, hátterére. Részletesen elemezzük az *Osztályrészem, A közelítő tél, Az élet dele* c. verseket. Megvizsgáljuk az egyetlen vallásos versét a *Fohászkodás* c., annak témavilágát, hangulatát, helyét munkásságán belül. Tanulmányozzuk fordításait, elsősorban Osszián fordítását. A költő korában és jelen korunkban való megítéléséről, munkásságának utóéletéről is beszélünk.

AJÁNLOTT IRODALOM A TÉMÁHOZ

1. Onder Csaba. A klasszika virágai. Debrecen, 2003.
2. Bíró Ferenc. A felvilágosodás korának magyar irodalma. Bp. 1994., vagy 1995.
3. Horváth János: Egy fejezet a magyar irodalmi ízlés történetéből. (B. D.) KisfTÉ LV1. (1924.) 133–142.; H. J.: Tanulmányok. 1956. 143–153.
4. Gálos Rezső: B. "A magyarokhoz" című ódájának kialakulása. ItK 1926. 70–75. Gulyás József: B. és Horatius. ItK 1926. 319.
5. Halász Gábor: B. lelkivilága. Symp 1926. 77–107.
6. Szerb Antal: Az ihletett költő. Széphalom 1929. (3 közl.); Sz. A.: Gondolatok a könyvtárban. (1946.) 335–371.
7. Merényi Oszkár: B. D. Kaposvár 1938. – Németh László: B. [1939.]
8. Waldapfel József: B. útja a felvilágosodásig. Csill 1948. jún., 44–46.

9. Vargha Balázs: B. D. 1959.
10. Horváth János: B. és íróbarátai. 1960.
11. Keresztury Dezső: B. D. It 1961. 225–235.
12. Merényi Oszkár: B.-problémák. It 1962. 245–268.
13. <http://www.literatura.hu/irok/felvil/berzsényi.htm>
14. mek.oszk.hu/02200/02228/html/03/174.html
15. <http://mek.oszk.hu/02200/02228/html/03/180.html>

KÖTELEZŐ OLVASMÁNYOK LISTÁJA A TÉMÁHOZ

1. Berzsényi Dániel: Magyarokhoz I, II;
2. A felkölt nemességhez
3. Az ulmai ütközet
4. Osztályrészem
5. Közelítő tél
6. Az élet dele
7. Fohászkodás

FELADATOK ÉS TÉMÁK GYAKORLATI ÓRÁHOZ

A hallgatók a gyakorlati óra során beszámolnak az elolvasott irodalmi alkotásokról. Elemzik azokat, kimutatják a bennük rejlő történelmi társadalmi-politikai vonatkozásokat, a szövegek jelenkori aktualitására is kitérnek, valamint az utókor irodalmi hagyományára gyakorolt hatásáról is szólnak. A gyakorlati óra legfontosabb célja, hogy a hallgatók elolvassák a korszak szépirodalmi és történelmi stb. alkotásait és képesek legyenek azt elemezni, értelmezni és levonni azok jelenkori és mindenkori aktualitását.

1. Ismertesse Berzsényi Dániel politikai nézeteit a Magyarokhoz c. verse alapján:

Forr a világ bús tengere, ó magyar!
 Ádáz Erynnis lelke uralkodik,
 S a föld lakóit vérbe mártott
 Töre dühös viadalra készti.

Egy nap lerontá Prusszia trónusát,
 A balti partot s Ádria öbleit
 Vér festi, s a Cordillerákat
 S Haemusokat zivatar borítja.

Fegyvert kiáltnak Baktra vidékei,
 A Dardanellák bércei dörgenek,
 A népek érckorláti dőlnek,
 S a zabolák s kötelek szakadnak.

Te Títusoddal hajdani őseid
 Várába gyűltél, hogy lebegő hajónk

A bölcs tanács s kormány figyelmén
 Állni-tudó legyen a habok közt.

Ébreszd fel alvó nemzeti lelkedet!
 Ordítson orkán, jöjjön ezer veszély,
 Nem félek. A kürt harsogását,
 A nyihogó paripák szökését

Bátran vigyázom. Nem sokaság, hanem
 Lélek s szabad nép tesz csuda dolgokat.

Ez tette Rómát föld urává,
 Ez Marathont s Budavárt híressé
 [http://www.mek.iif.hu/porta/szint/human/sz
 epirod/magyar/berzsényi/osszes/html/vers03.
 htm#062].

2. Ismertesse Berzsényi Dániel politikai nézeteit, véleményét a korabeli európai eseményekről:

Az ulmai ütközet
 Mit hallok! Árpád honja határain
 Álgúrok dörögnek! rettenetes veszély

Zúg, mint dagadt felhők morajja
 S Bosporusok zokogó nyögése.
 Egy nagy csapással mindeneket levert
 A harc s dicsőség kénye, Napóleon,

S mint Júpiter mindent lerontó
Mennyköve, egy riadással elszórt.
Látom hazámnak fegyveres őreit
Rémült futásban; látom az éktelen
Vert had zavarját tébolyogva,
S Bécs s Pozsony érckapuit vivatlan
Kitárva! Oh sors! oh csuda nap! mi ez?
Nincs hát remény már? -- Itt az idő, magyar,
Mely majd szabad lelked nem ismért
Jármot akaszt te szilaj nyakadra.
Nyolc száz repült el már Budavár felett.
Villámok ádáz zápora, vérözön
Toldult s rohant rád számtalanszor:
Ámde te, mint az egekbe ötlő

A felköltne mességhöz

Mint majd midőn lángszárnyakon eljövend
A nagy Birónak cherubi angyala,
És kürtje harsány hangja a mély
Sírba leszáll hidegült porunkhoz:
Mindenfelé dob s tárogató riad.
Úgy tetszik, elhúnyt párducos őseink
Támadtanak fel hamvaikból
Véreiket fedező karokkal.
Toldúlva jönnek bajnoki népeink:
Erdély kegyetlen székelyi, a fene
Hajdúk az áldott természetben
Mégfeketült haragos kunokkal;
Az ütközet közt állni tudó, kemény
Horvátok és vad rácok erős hada
Táborba szállott, hogy kövesse
A magyarok rohanó lovagját.
Örvendj hazám: nézd, mennyi jeles sereg
Kész érted önként ontani életét.
Oh, bátran örvendj! mert megőrzik
Hantjaidat született vitézid.
Magyar nemes vér bére, jutalma vagy,
Vérző magyar kar tarta meg eddig is,
Csak hív szülőttid vérpatakja
Áradozand ezután is érted.
Nézd, mint buzognak szép deli ifjaid:
Mindannyi hérót s Marst mutató vitéz
Tüzelg szemökből; felkelend még
Báthory, s él Kinizsink ezekben!

Tud győzni e nép! Attila magva ez!

Ez dúlta Árpád hajdani harcain

3. Ismertesse Berzsenyi Dániel létösszegző verseiben megfogalmazott gondolatait;

4. Ismertesse Berzsenyi istenképét Fohászkodás c. verse alapján:

Fohászkodás

Isten! kit a bölcs langesze fel nem ér,
Csak titkon érző lelke ohajtva sejt:
Léted világít, mint az égő
Nap, de szemünk bele nem tekinthet.
A legmagasb menny s aether Uránjai,
Mellyek körültek rendre keringenek,
A láthatatlan férgék: a te
Bölcs kezeid remekelt csudái.
Te hoztad e nagy Minden ezer nemét
A semmiségből, a te szemöldököd

Kriván, mosolygál a zivatar között.
Rémíthetetlen melled acélfalat
Vont fel körültek, s vakmerően
A haragos buzogányt ragadván,
Gigászserővel harcra szegült karod,
Vívta ezer szer többel ezer csatát:
Menj, most mutasd meg Zrínyi lelkét,
Zrínyi dicső remekét, halálát!
Merj! a merészség a fene fátumok
Mozdíthatatlan zárait áltüti,
S a mennybe gyémánt fegyverével
Fényes utat tusakodva tör s nyit
[<http://www.mek.iif.hu/porta/szint/human/szepirod/magyar/berzseny/osszes/html/vers03.htm#062>].

A föld legelső tartományit,
S láncra füzé sok ezer vitézid.
E nép csatázott nagy Hunyadink alatt,
Mikor kevély Bécs tornya lerontatott,
S roppant Budának győzhetetlen
Ormai közt diadalmi kürt szólt.
Hát bölcs királynénk, Trézia! trónusod
Nem a magyar szív vívta ki Pálffyval?
Nem a magyar s Nádasdy kardja
Tette dicső koronád fejedre?
Hat nagy királyok fegyvere omla rád,
Tüzláng borítá Austria tájait,
S nem volt, ki terhed Herkulesként
Tartsa: egész birodalmad ingott.
S ím, mint midőn bús Aeolus éktelen
Barlangja torkát Kaukaszus oldalin
Feltárja, s ádáz szélveszekkel
Fellegeket hasogatva pusztít:
Felkél az ébren szunnyadozó magyar,
S elszórja villámkardja eged ködét;
Megtörte, földhöz verte, mint egy
Bellerophon, hatagyú Chimaerád!
Menj most, vitéz faj! nézd, mikor a vadak
Királya felkél Júba vadonjain,
Szavára megrémül az erdő,
S futnak ezer vadak odvaikba
[<http://www.mek.iif.hu/porta/szint/human/szepirod/magyar/berzseny/osszes/html/vers03.htm#062>].

Ronthat s teremthet száz világot,
S a nagy idők folyamit kiméri.

Téged dicsőit a Zenith és Nadír.
A szélveszek bús harca, az égi láng
Villáma, harmatcsepp, virágszál
Hirdeti nagy kezed alkotásit.
Buzgón leomlom színed előtt, Dicső!
Majdan, ha lelkem záraiból kikél,
S hozzád közel járulhat, akkor
Ami után eped, ott eléri.
Addig letörlöm könnyeimet, s megyek
Rendeltetésem pályafutásain,

A jobb s nemesb lelkeknek útján,
Merre eröm s inaim vihetnek.
Bizton tekintem mély sirom éjjelét!
Zordon, de oh nem, nem lehet az gonosz,

Mert a te munkád; ott is elszórt
Csontjaimat kezeid takarják
[<http://www.mek.iif.hu/>].

KÉRDÉSEK ÉS FELADATOK ÖNÁLLÓ MUNKÁHOZ

Az önálló munkában a hallgatónak tanúbizonyságot kell tenni arról, hogy képes az anyag önálló elsajátítására, valamint az elolvasott irodalom elemzésére és értelmezésére. Képes az adott problémával kapcsolatos anyag kutatására, a témával kapcsolatos szakirodalom összegyűjtésére, feldolgozására, a kutatás tárgyával kapcsolatos önálló vélemény, gondolat, javaslat megfogalmazására.

1. Tanulmányozza Berzsenyi Dániel társadalmi-politikai nézetei, törekvéseit;
2. Tanulmányozza Berzsenyi Dániel antik irodalmi hagyomány iránti vonzódását;
3. Tanulmányozza Berzsenyi Dániel az *Antirecensió Kölcsey recenziójára és Észrevételek Kölcsey Recenziójára* c. írásait;
4. Tanulmányozza Berzsenyi Dániel idilli tájverseit.

11.Téma: Kisfaludy Sándor alkotói pályaképe

1. Kisfaludy Sándor életútja
2. Kisfaludy Sándor regéinek történelmi szándéka
3. Kisfaludy Sándor Himfy szerelmei női alakjának ihletői, forrása
4. Kisfaludy Sándor Himfy szerelmei c. művének szerkezeti felépítése, korabeli megítélése

A TÉMA RÖVID LEÍRÁSA

Adott témában Kisfaludy Sándor alkotói pályájával foglalkozunk. Tanulmányozzuk regéinek történelmi háttérét, hitelességét, a művek megírása mögött rejlő alkotói szándékot. Szó esik történelmi drámáiról, azok témájáról, üzenetéről, nemzeti jellegéről, történelmi hitelességéről. Részletesen tárgyaljuk fő művét a *Himfy szerelmei* c., külön figyelmet fordítunk a Kesergő és Boldog szerelem tárgyalására. Kitérünk a mű megírásának forrásaira, ihletőjére, üzenetére, korabeli fogadtatására. Vizsgáljuk a mű női alakjának ihletőit. Kisfaludy Sándor alkotói tehetségének korabeli és jelenkori megítélésével is foglalkozunk.

AJÁNLOTT IRODALOM A TÉMÁHOZ

1. Werner Adolf: K. S. levélregénye. EPhK 1890. Pótk. II. 221–274.
2. Angyal Dávid: K. és Petrarca. ItK 1891. 93–101, 181–195.
3. Bajza József: K. S. és a nyelvújítás. Nyr 1906. 11–17, 79–88.
4. Császár Elemér: K. S. és a francia irodalom. Beöthy-ek. 1908. 241–256.
5. Vízota Gyula: K. S. és az 1809-iki insurrectio. AkÉrt 1909. 405–433.
6. Császár Elemér: K. S. 1910.
7. Vízota Gyula: K. S. és a Tudós Társaság. AkÉrt 1911. 432–455.
8. Vízota Gyula: K. S. és Kazinczy Ferenc irodalmi vitája. ItK 1911. 385–422.

9. Békei Jolán: A francia hatás K. S. lírai költészetében. ItK 1925. 70–83, 184–196.
10. Gálos Rezső: A Dunántúl a két Kisfaludy költészetében. 1927. (ItFüz 18.)
11. Szabó Mihály: K. S. és Petrarca. Pécs [1927.] (Eötvös-füzetek 9.)
12. Waldapfel József: A Boldog Szerelem és az első Regék történetéhez. ItK 1928. 266–271.;
13. W. J.: Irodalmi tanulmányok. 1957. 219–224.
14. Horváth János: K. S. 1936.
15. Gálos Rezső: K. S. és a nádori udvar. Pannonia 1937. 149–173.
16. Poupé, Edmond: Alexandre K. a Draguignan. Draguignan 1937.
17. Kunszery Gyula: A Himfy-vers nyomában. It 1957. 206–215. – Fenyő István: K. S. 1961. (IK 6.)
18. <http://mek.oszk.hu/01100/01149/html/kisfals.htm>
19. mek.oszk.hu/02200/02228/html/03/182.html
20. www.literatura.hu/irok/romantik/kisfaludy_karoly.htm
21. www.epa.uz.ua/00000/.../ITK_00094_1911_04_385-422.p

KÖTELEZŐ OLVASMÁNYOK LISTÁJA A TÉMÁHOZ

Kisfaludy Sándor: Regék a magyar előidőkből

Himfy szerelmei: Kesergő szerelem, Boldog szerelem

Hunyadi János

Bánk

Kun László

Kemend

FELADATOK ÉS TÉMÁK GYAKORLATI ÓRÁHOZ

A hallgatók a gyakorlati óra során beszámolnak az elolvasott irodalmi alkotásokból. Elemzik azokat, kimutatják a bennük rejlő történelmi társadalmi-politikai vonatkozásokat, a szövegek jelenkori aktualitására is kitérnek, valamint az utókor irodalmi hagyományára gyakorolt hatásáról is szólnak. A gyakorlati óra legfontosabb célja, hogy a hallgatók elolvassák a korszak szépirodalmi és történelmi stb. alkotásait és képesek legyenek azt elemezni, értelmezni és levonni azok jelenkori és mindenkori aktualitását.

1. Ismertesse a rege műfaját;
2. Ismertesse Kisfaludy Sándor Regék a magyar előidőkből c. művének hazafias üzenetét;
3. Ismertesse a Himfy szerelmei c. művének női ihletőit;
4. Ismertesse a Himfy szerelmei c. mű szerkezeti felépítését, műfaját, megszólítottját, alkotói szándékát.

KÉRDÉSEK ÉS FELADATOK ÖNÁLLÓ MUNKÁHOZ

Az önálló munkában a hallgatónak tanúbizonyságot kell tenni arról, hogy képes az anyag önálló elsajátítására, valamint az elolvasott irodalom elemzésére és értelmezésére. Képes az adott problémával kapcsolatos anyag kutatására, a témával kapcsolatos szakirodalom összegyűjtésére, feldolgozására, a kutatás tárgyával kapcsolatos önálló vélemény, gondolat, javaslat megfogalmazására.

1. Tanulmányozza Kisfaludy Sándor alkotói szándékát, az alkotó feladatáról

- vallott nézeteit;
2. Tanulmányozza Kisfaludy hazafiasságról vallott nézeteit regéinek tükrében;
 3. Tanulmányozza Kisfaludy Sándor alkotói magatartásának korabeli megítélését;
 4. Tanulmányozza Kisfaludy Sándor drámáit.

12.Téma: A magyar dráma és színház helyzete a XVIII. század végén XIX. század elején. Katona József munkássága

1. A magyar dráma és színház helyzete a korban
2. A vándorszínészet szerepe a többségi társadalom művelődésében
3. Katona József életútja
4. Katona József drámai munkássága
5. Katona József Bánk bán c. drámájának története, előélete, utóélete
6. Katona József ars poeticája

A TÉMA RÖVID LEÍRÁSA

Adott témában a felvilágosodás-kori magyar dráma és színház helyzetével foglalkozunk. Tanulmányozzuk az első 1790-ben alapított színtársulat szerepét a magyar színházi élet fejlődésében. Foglalkozunk a Martinovics-féle szervezkedés leszámolásának hatásával a magyar színházi élet alakulására, a vándorszíntársulatok megalakulására. Szó esik a vándorszínészet szerepéről a széles, értő közönség nevelésében.

A téma keretén belül Katona József életútjával, munkásságával is foglalkozunk. Részletesen elemezzük történelmi drámáit, elsősorban a Bánk bán c. Kitérünk a Bánk bán előéletére, forrására, történelmi háttérére, megírásának céljára, korabeli megítélésére, utóéletére. Foglalkozunk Katona ars poétikájával. Tanulmányozzuk a magyar színház elmaradottságainak okairól szóló művét, *Mi az oka, hogy Magyarországon a játékszíni költőmesterség lábra nem tud kapni* címűt.

AJÁNLOTT SZAKIRODALOM A TÉMÁHOZ

1. Bíró Ferenc. A felvilágosodás korának magyar irodalma. Bp. 1994., vagy 1995. Bevezető fejezet. 7–22.
2. Szauder József. A XVIII. századi magyar irodalom és a felvilágosodás kutatásának feladatai; A klasszicizmus kérdései és a klasszicizmus a felvilágosodás magyar irodalmában. In: Sz. J.: Az estve és Az álom. Szépirodalmi Könyvkiadó, Budapest, 1970. 5–56., és 92–122.
3. Csetri Lajos. Folytonosság és változás a felvilágosodás kori magyar irodalomban. In: Folytonosság vagy fordulat? (A felvilágosodás kutatásának időszerű kérdései). Szerk. Debreczeni Attila. Debrecen, 1996. 13–33.
4. KATONA József: Bánk bán [kritikai kiadás], s. a. r. OROSZ László, Bp.,

- Akadémiai, 1983. KATONA József, Bánk bán. Illyés Gyula átigazításában Bp., Magvető, 1976.
5. ARANY János Bánk bán tanulmányok (1860 előtt) = KATONA József, Bánk bán, Bp., Szépirodalmi, 1976 (Diákkönyvtár).
 6. GYULAI Pál, Katona József és Bánk bánja (1860) = GY. P. válogatott művei, Bp., Szépirodalmi, II, 1956.
 7. KATONA József, Bánk bán, a szöveget gondozta, a jegyzeteket írta KERÉNYI Ferenc, Bp., Ikon, 1992 (Matura klasszikusok).
 8. JÓKAI Mór, És mégis mozog a föld színházkritikája [kritikai kiadás] Bp., Akadémia, 1965, II, 58–59.
 9. <http://mek.oszk.hu/01100/01149/html/katona.htm>
 10. <http://enciklopedia.fazekas.hu/palyakep/magyar/Katona.htm>
 11. mek.oszk.hu/00700/00724/00724.htm
 12. http://www.irodalomismeret.hu/files/2013_3/arpas_karoly.pdf

KÖTELEZŐ OLVASMÁNYOK LISTÁJA A TÉMÁBÓL

Katona József: Bánk bán

Jeruzsálem pusztulása

Ziska

Mi az oka, hogy Magyarországon a játékszíni költőmesterség lábra nem tud kapni

FELADATOK ÉS TÉMÁK GYAKORLATI ÓRÁHOZ

A hallgatók a gyakorlati óra során beszámolnak az elolvasott irodalmi alkotásokról. Elemzik azokat, kimutatják a bennük rejlő történelmi társadalmi-politikai vonatkozásokat, a szövegek jelenkori aktualitására is kitérnek, valamint az utókor irodalmi hagyományára gyakorolt hatásáról is szólnak. A gyakorlati óra legfontosabb célja, hogy a hallgatók elolvassák a korszak szépirodalmi és történelmi stb. alkotásait és képesek legyenek azt elemezni, értelmezni és levonni azok jelenkori és mindenkori aktualitását.

1. Ismertesse a magyar színház helyzetét a felvilágosodás-korában;
2. Ismertesse a magyar dráma helyzetét a felvilágosodás-korában;
3. Ismertesse az első magyar színtársulat szerepét a magyar nyelvű színjátszás fejlődésében;
4. Ismertesse a Martinovics-féle szervezkedés felszámolásának hatását a magyar színjátszás fejlődésére;
5. Ismertesse Katona József drámaírói munkásságának sajátosságait;
6. Ismertesse Katona József Bánk bán c. drámájának elő- és utóéletét.

KÉRDÉSEK ÉS FELADATOK ÖNÁLLÓ MUNKÁHOZ

Az önálló munkában a hallgatónak tanúbizonyságot kell tenni arról, hogy képes az anyag önálló elsajátítására, valamint az elolvasott irodalom elemzésére és értelmezésére. Képes az adott problémával kapcsolatos anyag kutatására, a témával kapcsolatos szakirodalom összegyűjtésére, feldolgozására, a kutatás tárgyával kapcsolatos önálló vélemény, gondolat, javaslat megfogalmazására.

1. Tanulmányozza a magyar színház fejlődésének útját;
2. Tanulmányozza a magyar nyelvű vándorszínészet hatását a színházi élet fejlődésére, a színházi közönség nevelésében;

3. Tanulmányozza Katona József történelmi drámáinak témaválasztását, üzenetét, korabeli fogadtatását;
4. Tanulmányozza Katona József Bánk bán c. drámájának forrásait és hatásait;
5. Tanulmányozza Katona József „*Mi az oka, hogy Magyarországon a játékszíni költőmesterség lábra nem tud kapni*” c. művében megfogalmazott ars poétikáját.

KÉRDÉSEK MODULDOLGOZATRA

Az 1. sz. moduldolgozat témakörei:

1. Kulturális törekvések a XVIII. század végén XIX. század elején.
2. Kritikai törekvések a korban.
3. A bécsi magyar testőrírók Orczy Lőrinc, Barcsai Ábrahám, Báróczi Sándor munkássága.
4. Bessenyei György Ágis tragédiája c. mű társadalom-politikai és eszmei mondanivalója. Nyelvművelő röpiratai.
5. Bessenyei filozófiai munkássága. Utazási regénye a Tariménes utazása.
6. A klasszicizmus fogalmának tisztázása. A magyar klasszicizmus fő képviselői.
7. Az időmértékes verselés meghonosítója Ráday Gedeon.
8. A klasszikus triász alkotói törekvései.
9. A hagyományörző irodalom Gvadányi József, Dugonics András, Pálóczi Horváth András munkássága.
10. A fordításirodalom jelentősége a magyar nyelvű irodalom fejlődésében. Mészáros Ignác és Kónyi János munkássága.

A 2. sz. moduldolgozat témakörei:

1. A szentimentalizmus fogalmának tisztázása. A napló- és levélregény műfaji sajátosságai.
2. Az eredetiség elv legnagyobb szószólója Kármán József.
3. A nemesi ellenállás irodalmának szószólója Batsányi János.
4. A népköltészet szerepe a felvilágosodás-kori irodalomban. Csokonai Vitéz Mihály és Fazekas Mihály munkássága.
5. A Martinovics féle per hatása a magyar felvilágosodás-kori irodalom alakulására.
6. Ortológus és neológus viták. Kazinczy és pesti triászának nyelvművelő törekvései.
7. Berzsenyi Dániel munkássága.
8. A drámai irodalom helyzete a felvilágosodás korában. Katona József drámaírói munkássága.
9. A magyar nyelvű színjátszás kialakulás, fejlődési sajátosságai.
10. Kisfaludy Sándor alkotói pályája.

VIZSGAKÉRDÉSEK

1. A felvilágosodás fogalmának tisztázása.
2. A felvilágosodás Kanti értelemben.
3. A magyar felvilágosodás korának történeti, társadalmi, műveltségi viszonyai.
4. A felvilágosodás, mint eszmei, filozófiai, társadalmi mozgalom.
5. Az európai és magyar felvilágosodás előzményei.
6. Az európai felvilágosodás főbb jellemzői, képviselői és hatása a magyar

- felvilágosodásra.
7. A francia felvilágosodás eszmei, filozófiai, műfaji sajátosságai és hatása a magyar felvilágosodás irodalmának fejlődésére.
 8. Az enciklopédiaírás szerepe a felvilágosodás szellemi, tudományos fejlődésében.
 9. A felvilágosodás korának stílusirányzatai: A klasszicizmus és szentimentalizmus.
 10. A regény műfajának szerepe a felvilágosodás-kori irodalomban.
 11. A napló- és levélregény műfaji sajátosságai.
 12. A magyar felvilágosodás előzményei.
 13. A magyar felvilágosodás irodalmának korszakolása.
 14. Mária Terézia reformjainak hatása a magyar felvilágosodás korában végbement társadalom-politikai, kulturális változásaira.
 15. A bécsi-magyar testőrség szerepe a magyar nyelvű irodalom fejlődésére.
 16. Kulturális viszonyok a magyar felvilágosodás korában.
 17. Az irodalmi élet kialakulásának nehézségei.
 18. Folyóiratok, napilapok, irodalmi körök, írói társaságok.
 19. A női olvasó megjelenése és szerepe a magyar felvilágosodás korában.
 20. A magyar nyelvű tudományos irodalom kialakulásának feltételei a felvilágosodás korában.
 21. Bessenyei György munkássága.
 22. Bessenyei nyelvvelő programjának alappillére.
 23. Filozófiai, társadalom-politikai nézetei.
 24. Bessenyei költészete.
 25. A francia irodalom hatása Bessenyei munkásságában.
 26. A magyar testőrírók helye és szerepe a felvilágosodás-kori magyar irodalom fejlődésében.
 27. Szépirodalmi törekvések a 70- es 80-as években.
 28. A fordítás, adaptáció és eredetiség kérdése.
 29. Régi és új irodalmi törekvések a felvilágosodás korában.
 30. A nemesi ellenállás írói.
 31. A magyar szentimentalizmus irodalma.
 32. Ányos Pál, Dayka Gábor, Szentjóni Szabó László, Kármán József munkássága.
 33. Az időmértékes verselés meghonosítása a magyar irodalomban a felvilágosodás korában.
 34. A deákos költészet.
 35. A klasszikus triász irodalmi törekvései.
 36. A hagyományőrző irodalom.
 37. Szerelmi költészet és népköltészeti hagyomány a felvilágosodás korában.
 38. Csokonai Vitéz Mihály és költő barátai munkássága.
 39. A francia forradalom hatása a felvilágosodás kori magyar irodalomra.
 40. Batsányi János költői hagyománya.
 41. Nyelvújítási viták a korban.
 42. Kazinczy Ferenc és pesti triászának hatása nyelvújításunkra.
 43. Berzsenyi Dániel helye és szerepe a felvilágosodás-kori magyar irodalom alakulásában.
 44. Dráma és színház a XVIII. század végén XIX. század elején.
 45. Katona József nemzeti drámánk szerzője.

46. A dicső múlt megidézése, a magyar rege és az érzelmes költészet mestere
Kisfaludy Sándor.

SZAKIRODALOM

1. Mortier, Roland. "Világosság és felvilágosodás. Egy kép és egy fogalom története a XVII. és a XVIII. században. In: R. M.: Az európai felvilágosodás fényei és árnyai. Válogatott tanulmányok. Budapest, Gondolat, 1983. 67–141.
2. Bíró Ferenc. A felvilágosodás korának magyar irodalma. Bp. 1994., vagy 1995. Bevezető fejezet. 7–22.
3. Szauder József. A XVIII. századi magyar irodalom és a felvilágosodás kutatásának feladatai; A klasszicizmus kérdései és a klasszicizmus a felvilágosodás magyar irodalmában. In: Sz. J.: Az estve és Az álom. Szépirodalmi Könyvkiadó, Budapest, 1970. 5–56., és 92–122.
4. Csetri Lajos. Folytonosság és változás a felvilágosodás kori magyar irodalomban. In: Folytonosság vagy fordulat? (A felvilágosodás kutatásának időszerű kérdései). Szerk. Debreczeni Attila. Debrecen, 1996. 13–33.
5. Debreczeni Attila. "Érzékenység" és "érzékeny irodalom". It 1999. 1. sz. 12–29.
6. Fried István. Goethe és Kazinczy. Goethe magyar recepciójának néhány kérdése. In: It 1989. 229–265., és: F. I.: Az érzékeny neoklasszicista. Vizsgálódások Kazinczy Ferenc körül. Sátoraljaújhely–Szeged 1996. 61–84.
7. Pál József. Az antik modernsége a XVIII. század második felében. In: P. J.: A neoklasszicizmus poétikája. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1988. 80–97.
8. Dümmerth Dezső. Mária Terézia és a magyar nemesség. In: Irodalom és felvilágosodás. Tanulmányok. Szerk. Szauder József–Tarnai Andor. Bp. 1974. 367–399.
9. Benda Kálmán. A magyar nemesi mozgalom 1790-ben. In: B. K.: Emberbarát vagy hazafi? Bp. 1978.
10. Benda Kálmán. A jozefinizmus és jakobinusság kérdései a Habsburg monarchiában. In: B. K.: Emberbarát vagy hazafi? Bp. 1978.
11. Csetri Lajos. A magyar nemzettudat változatai és változásai a jozefinus évtized költészetében (A *Kalapos király* c. vershez) *Magyarságkutatás* 1995–96. 11–25.
12. Bíró Ferenc. A nyelvkérdés. In: A felvilágosodás korának magyar irodalma. Bp. 1994., vagy 1995. 119–141.
13. Kosáry Domokos. Művelődés a XVIII. századi Magyarországon. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1996.³ (A korábbi kiadásai is megfelelnek.) Az akadémiai törekvésekre vonatkozó fejezetek: 140–144., 562–571.
14. Kókay György–Buzinkay Géza–Murányi Gábor. A magyar sajtó története. Bp. é. n. 25–56.
15. A tudományos irodalom c. fejezet. In: A magyar irodalom története 1772-től 1849-ig. Szerk. Pándi Pál. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1965. ("Spenót"), III. k. 80–87.
16. Onder Csaba. A klasszika virágai. Debrecen, 2003.
17. Bíró Ferenc. A felvilágosodás korának magyar irodalma. Bp. 1994., vagy 1995.
18. Némedi Lajos. Bessenyei György utóéletéről. In: Irodalom és felvilágosodás. Bp. 1970.
19. Mezei Márta. A költő Bessenyei. In: : A szétszórt rendszer. Tanulmányok Bessenyei György életművéről. Nyíregyháza, 1998. 124–130.
20. Onder Csaba. A Bessenyei György Társasága mint elbeszélés. Uo. 202–208.
21. Ányos Pál versei. Kiad. Császár Elemér. Bp. 1907. RMKT 23.

22. Batsányi János. Ányos Pál Munkái. In: Batsányi János Összes Művei. II. k. S.a.r. Keresztury Dezső, Tarnai Andor. (Kritikai kiadás) Bp. 1960. 120–122.
23. KATONA József: Bánk bán [kritikai kiadás], s. a. r. OROSZ László, Bp., Akadémiai, 1983. KATONA József, Bánk bán. Illyés Gyula átigazításában Bp., Magvető, 1976.
24. ARANY János Bánk bán tanulmányok (1860 előtt) = KATONA József, Bánk bán, Bp., Szépirodalmi, 1976 (Diákkönyvtár).
25. GYULAI Pál, Katona József és Bánk bánja (1860) = GY. P. válogatott művei, Bp., Szépirodalmi, II, 1956.
26. KATONA József, Bánk bán, a szöveget gondozta, a jegyzeteket írta KERÉNYI Ferenc, Bp., Ikon, 1992 (Matura klasszikusok).
27. JÓKAI Mór, És mégis mozog a föld színházkritikája [kritikai kiadás] Bp., Akadémia, 1965, II, 58–59.
28. Werner Adolf: K. S. levélregénye. EPhK 1890. Pótk. II. 221–274.
29. Angyal Dávid: K. és Petrarca. ItK 1891. 93–101, 181–195.
30. Bajza József: K. S. és a nyelvújítás. Nyr 1906. 11–17, 79–88.
31. Császár Elemér: K. S. és a francia irodalom. Beöthy-ek. 1908. 241–256.
32. Vízota Gyula: K. S. és az 1809-iki insurrectio. AkÉrt 1909. 405–433.
33. Császár Elemér: K. S. 1910.
34. Vízota Gyula: K. S. és a Tudós Társaság. AkÉrt 1911. 432–455.
35. Vízota Gyula: K. S. és Kazinczy Ferenc irodalmi vitája. ItK 1911. 385–422.
36. Békei Jolán: A francia hatás K. S. lírai költészetében. ItK 1925. 70–83, 184–196.
37. Gálos Rezső: A Dunántúl a két Kisfaludy költészetében. 1927. (ItFüz 18.)
38. Szabó Mihály: K. S. és Petrarca. Pécs [1927.] (Eötvös-füzetek 9.)
39. Waldapfel József: A Boldog Szerelm és az első Regék történetéhez. ItK 1928. 266–271.;
40. W. J.: Irodalmi tanulmányok. 1957. 219–224.
41. Horváth János: K. S. 1936.
42. Gálos Rezső: K. S. és a nádori udvar. Pannonia 1937. 149–173.
43. Poupé, Edmond: Alexandre K. a Draguignan. Draguignan 1937.
44. Kunszery Gyula: A Himfy-vers nyomában. It 1957. 206–215. – Fenyő István: K. S. 1961. (IK 6.)
45. Gálos Rezső: B. "A magyarokhoz" című ódájának kialakulása. ItK 1926. 70–75. Gulyás József: B. és Horatius. ItK 1926. 319.
46. Halász Gábor: B. lelkivilága. Symp 1926. 77–107.
47. Szerb Antal: Az ihletett költő. Széphalom 1929. (3 közl.); Sz. A.: Gondolatok a könyvtárban. (1946.) 335–371.
48. Merényi Oszkár: B. D. Kaposvár 1938. – Németh László: B. [1939.]
49. Waldapfel József: B. útja a felvilágosodásig. Csill 1948. jún., 44–46.
50. Vargha Balázs: B. D. 1959.
51. Horváth János: B. és íróbarátai. 1960.
52. Keresztury Dezső: B. D. It 1961. 225–235.
53. Merényi Oszkár: B.-problémák. It 1962. 245–268.
54. <http://www.literatura.hu/irok/felvil/berzsenyi.htm>
55. mek.oszk.hu/02200/02228/html/03/174.html
56. <http://mek.oszk.hu/02200/02228/html/03/180.html>
57. <http://mek.oszk.hu/01100/01149/html/kisfals.htm>

58. mek.oszk.hu/02200/02228/html/03/182.html
59. www.literatura.hu/irok/romantik/kisfaludy_karoly.htm
60. www.epa.uz.ua/00000/.../ITK_00094_1911_04_385-422.p
61. <http://mek.oszk.hu/01100/01149/html/katona.htm>
62. <http://enciklopedia.fazekas.hu/palyakep/magyar/Katona.htm>
63. mek.oszk.hu/00700/00724/00724.htm
64. http://www.irodalomismeret.hu/files/2013_3/arpas_karoly.pdf